

Nieuwsbrief Crisisbeheersing

jaargang 5
nr. 6, juni 2007

De laatste editie vóór het zomerreces opent met 'Samen werken samen leven' - het beleidsprogramma 2007-2011 dat het kabinet op 14 juni presenteerde – en 'Samen aan de slag' – het bestuursakkoord tussen Rijk en gemeenten. De rampenbestrijding en crisisbeheersing moeten, aldus minister Ter Horst, eind 2009 op orde zijn en van een 6- gemiddeld op een 7+ worden gebracht. Tijd dus om wakker te worden, zo meent Pieter Lagas in een prikkelende column over het mozaïek van sturingsarrangementen bij rampen en crises.

ICT is doorgedrongen tot in de haarvaten van de samenleving. Wat als door kwade opzet doelbewust ICT wordt gebruikt om de samenleving zoveel mogelijk te ontwrichten? Kan dat en wat zijn de gevolgen? Deze vragen stonden centraal in de crisisoefening 'Shift Control' op 6 juni. Dat dergelijke dreigingen steeds reëler worden bleek uit de recente, grootscheepse cyberaanvallen op netwerken van diverse vitale sectoren in Estland. De ministers van Defensie van de NAVO hebben inmiddels besloten haast te maken met bescherming van internetsystemen. Cybercrime rukt ook in Nederland op, aldus het Trendrapport dat GOVCERT.NL op 11 juni overhandigde aan staatssecretaris Bijleveld. Vanuit Amerika belicht Eelco Dykstra de rol van wetenschaps- en technologiebeleid in de crisisbeheersing.

Een vitaal onderdeel van de Nederlandse ICT-infrastructuur is het Nationaal Noodnet (NN), een separaat telecommunicatiesysteem, beheerd door KPN, dat sinds 1991 operationeel is en ervoor zorgt dat communicatie kan blijven plaatsvinden wanneer het normale telefoonnetwerk niet meer functioneert. Het huidige contract loopt eind 2008 af; BZK is begonnen aan het proces dat moet leiden tot een nieuwe vorm van noodcommunicatie die aan de hedendaagse eisen voldoet.

Uri Rosenthal belichtte tijdens het Nationaal Brandveiligheidscongres op 24 mei dit thema in het perspectief van een veranderende politiek, de invloed van de media en de juridisering van de maatschappij. Overstromingsrisico's vormen ook een ruimtelijke opgave, aldus het Ruimtelijk Planbureau. Een slimme combinatie van maatregelen kan zowel de kans als de gevolgschade verminderen. Op 25 mei vond de startbijeenkomst plaats van de Taksforce Management Overstromingen (TMO). Voorzitter Jan Franssen beantwoordt vier vragen over nut en noodzaak.

'Als het dan tóch gebeurt' is de tweede en laatste uitgave van het Bestuurlijk Netwerk Crisisbeheersing, waarin (oud) bestuurders openhartig vertellen over hun ervaringen en dilemma's tijdens crises. Vele lessen zijn te trekken uit de verwickelingen rondom het sirenealarm in Helmond bij een grote brand in april. Crisis.nl en 0800-1351 werden ingezet nadat de E-coli bacterie werd aangetroffen in het drinkwater van waterleidingbedrijf PWN Noord- Holland.

Op 26 april organiseerden COT/Pinpoint het symposium 'Lessen en wetenswaardigheden crises 2006'. In dit nummer een aantal bewerkte inleidingen: Zijn cartoonrellen ook in Nederland mogelijk?, het verhaal van de moord op Jesse Dingemans en de legionella-outbreak in Amsterdam.

De Inspectie Openbare Orde en Veiligheid en de Audit Dienst Defensie hebben een nulmeting verricht over de decentrale stand van zaken op het terrein van de civiel-militaire samenwerking.

Tot slot een terugblik op de vierde internationale conferentie over Information Systems for Crisis Response And Management (ISCRAM) die van 13 tot en met 16 mei werd georganiseerd.

"Van een 6- gemiddeld naar een 7+"

Rampenbestrijding en crisisbeheersing moeten eind 2009 op orde zijn

"Veiligheidsregio's zijn georganiseerd en de rampenbestrijding voldoet eind 2009 aan de basisvereisten." Aldus één van de 74 doelen uit het *Samen werken samen leven - Beleidsprogramma 2007-2011* dat het kabinet op 14 juni aan de Tweede Kamer heeft aangeboden. Eerder, op 4 juni, hadden Rijk en gemeenten overeenstemming bereikt over een gezamenlijke aanpak in het bestuursakkoord *Samen aan de slag*. In haar speech tijdens het VNG-jaarcongres op 6 juni benadrukte minister Ter Horst dat zij de rampenbestrijding en crisisbeheersing van een 6- gemiddeld op een 7+ wil brengen.

Beleidsprogramma 2007-2011

Met de veiligheidsregio's wil het kabinet een professionele organisatie tot stand brengen voor een adequate regionale aanpak van rampen- en crisissituaties. Een goede informatievoorziening met een publiek geborgde meldkamer als spil maakt daar deel van uit, evenals een goede organisatie van de publieksvoorlichting met een centraal publieksinformatie-nummer bij rampen. De GGD- en GHOR-regio's zullen uiterlijk 2010 gelijk zijn.

Het kabinet legt de basisvereisten waaraan de veiligheidsregio's moeten voldoen, wettelijk vast. Daarnaast sluit het kabinet meerjarige convenanten met de regio's die door willen groeien naar volledige regionalisering van de brandweer, met invulling van alle basisvereisten. De inspectie OOV zal periodiek toetsen in hoeverre de organisatie van de crisisbeheersing en rampenbestrijding voldoet aan de basisvereisten en begin 2010 beoordelen of de doelstelling is bereikt. Het kabinet heeft een strategie nationale veiligheid vastgesteld waarbij dreigingen op lange termijn worden bezien op hun economische, sociale en ecologische gevolgen. Duurzaamheid is hiermee onderdeel geworden van de strategie nationale veiligheid.

Het bestuur en de directie van de veiligheidsregio moeten niet te groot zijn. Een vaste multidisciplinaire kern is nodig die naar behoefte kan worden uitgebreid met andere partners. Het direct doorlinken van de 112-centrale voor mobiel verkeer naar de regio maakt aansturing vanuit die regio mogelijk.

Bestuursakkoord Rijk en gemeenten

Eind 2009 zal de rampenbestrijding en crisisbeheersing op orde zijn. Daarbij zetten rijk en gemeenten in op het

verbeteren van de brandweezorg en de ontwikkeling van veiligheidsregio's. Daarnaast zal ook binnen de rijksorganisatie aan een verbeterslag worden gewerkt. Om dit te effectueren worden o.a. kwaliteitscriteria opgesteld in een AMvB, gelieerd aan de wetgeving rond veiligheidsregio's. Conform het Coalitieakkoord worden de veiligheidsregio's gerealiseerd. De VNG ondersteunt dit voornemen.

Het wetgevingstraject rond het wetsvoorstel Veiligheidsregio's wordt met voortvarendheid voortgezet. Op 1 januari 2008 wordt een wetsvoorstel daartoe ingevoerd.

De veiligheidsregio's worden vormgegeven als verlengd lokaal bestuur. Gelet op het Coalitieakkoord is het uitgangspunt dat regionalisering van het beheer van de brandweer in deze kabinetsperiode niet bij wet wordt opgelegd. Het Veiligheidsberaad neemt de ontwikkeling van veiligheidsregio's krachtig ter hand en spant zich in om, samen met de partners in de regio, te komen tot een slagvaardige organisatie van rampenbestrijding en crisisbeheersing. De BDUR wordt substantieel verhoogd zonder dat dit ten koste gaat van het Gemeentefonds. De brandveiligheid wordt verbeterd. Ook worden de informatievoorziening en communicatie van de veiligheidspartners en hun onderlinge samenwerking verbeterd.

Bestuurlijk overleg over veiligheid vindt plaats via het Strategisch Beraad Veiligheid. In het Veiligheidsberaad is een aantal vertegenwoordigingen van het veld gestroomlijnd. Het rijk ondersteunt het Veiligheidsberaad met een financiële bijdrage.

Om dit gezamenlijk te bereiken maken kabinet en VNG op het terrein van veiligheid een reeks van meer uitgewerkte afspraken:

Verbeteren rampenbestrijding en crisisbeheersing

In de kwaliteitsamvb, behorende bij de wet op de Veiligheidsregio's, stelt het rijk dit jaar eisen vast voor de prestaties van de veiligheidsregio en de kwaliteit van brandweezorg door het formuleren van inhoudelijke doelen en kwaliteitseisen. VNG en overige koepels worden hierbij betrokken. De rampenbestrijding en crisisbeheersing voldoen eind 2009 aan die geformuleerde kwaliteitseisen. Rijk en VNG maken in 2007 afspraken over te behalen mijlpalen en het onderliggende tijdspad (bijvoorbeeld over opleiden, trainen, oefenen). BZK ontwikkelt in 2008 samen met de VNG en het veld een benchmarkinstrument voor de veiligheidsregio's.

Verbeteren kwaliteit brandweezorg

De kwaliteitsamvb noodzaakt gemeenten tot professionalisering en samenwerking, alsmede tot een mate van regionalisering waarvan de uitwerking in meerdere vormen zijn beslag kan krijgen. De VNG zal (vrijwillige) samenwerking en regionalisering inzake de brandweezorg stimuleren (onder andere via handreikingen vanuit het Veiligheidsberaad). Daarnaast zorgen VNG en Rijk er voor dat de brandveiligheid op orde is door de 14 actiepunten van het Actieprogramma Brandveiligheid uit te voeren dat de ministers van BZK en VROM op 30 januari 2007 aan de Tweede Kamer hebben aangeboden.

Verbeteren bestuurlijke organisatie van de rampenbestrijding en crisisbeheersing

De veiligheidsregio's worden vormgegeven als verlengd lokaal bestuur. Gelet op het Coalitieakkoord is uitgangspunt dat regionalisering van het beheer van de brandweer in deze kabinetsperiode niet bij wet wordt opgelegd. Er zijn echter goede argumenten om te komen tot schaalvergroting en samenwerking in de brandweezorg, maar het doel – verbetering van kwaliteit, effectiviteit en doelmatigheid van de brandweezorg – staat daarbij voorop. Tempo en wijze van regionalisering kunnen verschillen. Het streefbeeld is dat in deze kabinetsperiode in alle regio's verregaande stappen in de structurele samenwerking zijn gezet.

Het Veiligheidsberaad neemt de ontwikkeling van veiligheidsregio's krachtig ter hand.

Ten behoeve van de rampenbestrijding en de veiligheidsregio's wordt de BDUR substantieel verhoogd. Dit gaat niet ten koste van de bijdrage aan het Gemeentefonds.

Het financieringsstelsel blijft gebaseerd op hybride financiering.

In geval van inbreuken op de nationale veiligheid dienen lokale, regionale en nationale belangen in samenhang te worden beschermd. Daarvoor moet de samenwerking tussen de betrokken overheden effectief en vlekkeloos verlopen; iedere bestuurslaag heeft daarbij zijn eigen organisatievorm zowel op het gebied van de preventie, de preparatie als de respons. BZK voorziet voor de voorbereiding op bovenregionale dreigingen de regio's van de benodigde informatie.

De VNG draagt bij aan het op landelijk niveau in kaart brengen van de beschikbare en benodigde capaciteiten (mensen en materieel) die nodig zijn voor het effectief omgaan met, dan wel voorkomen van crises. Verder spreken BZK en VNG af dat zij onderzoeken in hoeverre de aansluiting tussen decentrale en nationale overheden bij het voorkomen van, voorbereiden op en optreden tijdens crises voldoende effectief is.

Informatievoorziening

Om de informatievoorziening bij rampenbestrijding en crisisbeheersing te verbeteren, zullen de gemeenten het volgende realiseren:

- binnen deze kabinetsperiode na ondertekening zullen de gemeenten “in ieder geval” informatie, zoals die nu wordt bepaald onder de vlag van de Raad MIV, aan elkaar en aan andere veiligheidspartners ter beschikking kunnen stellen en kunnen afnemen van andere partners;
- binnen deze kabinetsperiode is er een landelijke vraagarticulatie vanuit de gemeenten, en nemen de gemeenten landelijk deel aan de multidisciplinaire en interdisciplinaire vraagafstemming;
- binnen deze kabinetsperiode is in iedere veiligheidsregio het informatiemanagement geborgd op regionaal niveau.

De gemeenten zullen de bestaande Raad voor de Multidisciplinaire Informatievoorziening als bestuurscommissie inpassen in het Veiligheidsberaad. Deze bestuurscommissie zal de bestaande taken van de Raad MIV blijven uitvoeren. BZK en VNG maken binnen zes maanden na ondertekening van deze overeenkomst nadere afspraken over hoe de positie van de deelnemende partijen die niet tot de veiligheidsregio behoren, wordt gewaarborgd. Het rijk heeft de architectuur IBV ontwikkeld. Het rijk zal met VNG – en andere veiligheidspartners – de architectuur IBV en de daaruit voortvloeiende afspraken en kaders uitwerken. VNG zorgt ervoor dat de resultaten verankerd worden in de gemeentelijke informatievoorziening.

Overige afspraken

De burgemeester en daarvan afgeleid de directeur GHOR krijgt een aanwijzingsbevoegdheid in de preparatie/oefenfase. In het Coalitieakkoord is de meldkamer beschreven als een publieke verantwoordelijkheid. Het rijk zal dit wettelijk verankeren door tenminste te zorgen voor meldkamers voor de drie disciplines onder beheersverantwoordelijkheid van het openbaar bestuur. In de meldkamer behoudt de Regionale Ambulance Voorziening (RAV) haar verantwoordelijkheid voor de instandhouding van meldkamer voor het ambulancedeel. De RAV kan ook een private instelling zijn. Bij opschaling in crisis en rampensituaties alsmede bij oefeningen staat de meldkamer onder rechtstreekse aansturing van het regionaal veiligheidsbestuur.

Wakker worden!

Regie, sturing en ordening: geprolongerd... over het mozaïek van sturingsarrangementen bij rampen en crises

Ooit in de vorige eeuw waren er plannen om de organisatie van het binnenlands bestuur drastisch te reorganiseren. Het ging daarbij om een ingrijpende herverdeling van taken en bevoegdheden. Partners in het openbaar bestuur moesten elkaar – in diverse taakuitoefeningen – beter in beeld hebben. Eén van de laatste grootschalig ingezette operaties was het traject stadsprovincie. Veel energie werd gezet in de realisering van ‘regionaal bestuur’. Het mocht niet baten; de wording van de stadsprovincie stierf een vroege dood. Nog steeds is er de discussie over de vormgeving van een beter ingericht bestuur en is de basis van de bestuurlijke organisatie een gemoderniseerd ‘huis van Thorbecke’. We hebben in de loop der jaren de organisatie gerenoveerd en aangebouwd. En als het – in bestuurlijke samenwerking – niet mocht werken, dan is dát voor bestuurlijke partners vervelend, doch burgers zal het in het algemeen weinig opvallen.

Anders ligt dat voor de vormgeving van de organisatie van bestuur als het crises en calamiteiten aangaat. Daar valt het direct op als verantwoordelijkheden, bevoegdheden en samenwerking niet goed, niet volledig of totaal niet zijn vormgegeven. De uitkomsten van de diverse onderzoeksrapportages van het laatste decennium spreken hier klare taal.

Het moet beter. En als het niet beter wordt zal bij de evaluatie van een toekomstige calamiteit of crisis de dramatische conclusie weer zijn dat we samenwerkingsarrangementen bestuurlijk en operationeel te beperkt of in het geheel niet hebben geconstrueerd.

Ook tijdens het Algemeen Overleg van de Vaste commissie voor Binnenlandse Zaken over de bestuurlijke aansturing van de brandweer op 18 april jl. werd door diverse leden van de commissie aangegeven dat planvorming rond rampenbestrijding en crisisbeheersing onvoldoende aansluit bij de praktijk. De inhoud en conclusies van de eerder dit jaar uitgebrachte rapportage van de Inspectie Openbare Orde en Veiligheid (IOOV) over de bestuurlijke aansturing van de brandweezorg was hierbij aanleiding tot gerede zorg.

Voorafgaand aan het overleg had ook de nieuw aangetreden minister van Binnenlandse Zaken Ter Horst, via een brief de Kamer, reeds te kennen gegeven “dat er nog veel werk aan de winkel is voordat we kunnen zeggen dat de organisatie van rampenbeheersing en crisisbeheersing loopt als een trein...”

Inmiddels is de ontwikkeling van crisisbeheersingsbeleid via de Veiligheidsregio een proces dat zijn aansturing krijgt vanuit gedecentraliseerd perspectief: een zaak van verlengd lokaal bestuur. Wie dat proces beschouwt krijgt soms een beetje het gevoel dat mogelijk gekeken wordt naar een zich herhalende geschiedenis:...die van de stadsprovincie. Maar zoals reeds gememoreerd, de uitkomst en desillusie van die geschiedenis kunnen we ons in ‘crisisbeheersingsland’ *niet* permitteren. Crisisbeheersing is niet vrijblijvend; de ontwikkeling van haar vormgeving én passende inhoud qua processen én vele mogelijke (crisis-)partners dient onontkoombaar plaats te vinden.

Weten we wel wat en wie we moeten organiseren?

Voor een deel weten we dat inderdaad (‘planner’...). Maar nadere doordenking van problematiek op diverse calamiteitsterreinen leert dat er interorganisationeel veel witte vlekken zitten. Wie zijn concreet de noodzakelijk samenwerkende crisispartners bij een calamiteit of crisis? Hoe staan zij met elkaar in contact over kennis en samenwerking, als er geen crisis of calamiteit is? Hebben zij *een echt gemeenschappelijk en daadwerkelijk gedeeld perspectief van optreden?* Et cetera.

Zo langzamerhand is er veel geconstrueerd op papier. Ook zijn de ‘operationele’ crisispartners ook echt actief bezig (mede door de diverse en gedifferentieerde ontwikkeling van de diverse Veiligheidsregio’s). Bredere beschouwing van de materie brengt ons (soms ‘oude’) voetangels en klemmen. Problematiek rond adequate organisatie, maar vooral ook beleidsuitvoering op de ‘werkvloer’. Een knelpunt dat voor een deel in de rapportage van IOOV en in het overleg tussen minister en Kamer ook aan de orde kwam. Over die problematiek valt meer te zeggen.

- De constructie van crisisbeheersingsbeleid en gelieerde plannen (en aansluitend ‘uitvoering’) vindt voor een aanzienlijk deel plaats bij relatief autonome organisaties (‘de gemeente’, ‘het waterschap’, ‘de provincie’, ‘de politie’, ‘de brandweer’ etc. etc.). Voor een deel komen we in de papieren planvorming ‘ons oude spook van de verkokering en segmentarisering’ nadrukkelijk weer tegen. Ieder dient daarbij ook in crisisbeheersingsland ‘de eigen broek op te houden’, zeker als er kostenplaatjes in het perspectief zijn...
- In de kern (b-)lijkt de ontwikkeling van crisisbeheersingsbeleid ook vaak een zaak die er in de

reguliere bestuurszaak 'bij' wordt gedaan. Nog te weinig is zij écht onderdeel en integraal onderdeel van het dagelijkse bestuurlijke werk (én daarom voor een deel soms 'sluitpost'). Crisisbeheersingsbeleid is nog 'te bijzonder'. En inderdaad, een crisis is altijd bijzonder en niet regulier. Echter de aanpak dient in de reguliere bestuurlijke en operationele arbeid direct besloten te liggen. Hier ligt een levensgroot manco voor het 'openbaar bestuur'. Willen en kunnen we wel over de heg heen kijken én werken...?

- Bij het voorgaande dienen we aansluitend 'het probleem' van onze gedecentraliseerde eenheidsstaat in beeld te hebben. We zijn niet gewend met andere bestuurs- en crisispartners in de normale dagelijkse arbeid *blijvend en structureel, integraal én multidisciplinair samen te werken*. Die activiteit blijkt dikwijls 'een brug te ver' als we achteraf het verloop van een concrete calamiteit evalueren. Voor een deel organiseren we die arbeid (en aldus het totale proces) ook bewust zo. Het divers politiek-bestuurlijk perspectief, waar soms de nadruk wordt gelegd bij 'centrale sturing' maar *tegelijktijd* ook bij lokale autonomie, bewerkstelligt hier vaak een bestuurlijk terrein van 'onverenigbare krachten'. Het gevolg is een chaos op het terrein van eenduidige planvorming, -uitvoering en noodzakelijke geïntegreerde regie en sturing....
- Probleem maar ook positieve opsteker is voorts dat her en der – op centraal, lokaal en regionaal niveau – plannen zijn of worden geconstrueerd en daarmee aan de slag wordt gegaan. Echter een integratief kader

Concrete samenwerking: vaak één zwart gat...

tussen die activiteiten lijkt soms te ontbreken of niet zichtbaar. Juist die omissie kan als een calamiteit zich concreet voordoen tot grote extra problemen leiden. De vraag is of alle preparatieve activiteiten op het terrein van crisisbeheersing in het 'vrije spel van de gedecentraliseerde eenheidsstaat' vrij aan de diverse instituties moet worden overgelaten. In dit kader lijkt het zeer zinvol om vanuit rijksfaciliterend perspectief een constructie op *consulentschapbasis* (liaisonfunctie) te creëren, waardoor provincie, regio én gemeenten worden gefaciliteerd én de grip op de nodige eenduidige regievoering, plannenmakerij (én uitvoering) kan worden gehouden. Zo krijgen we mogelijk problemen van miscommunicatie en beperkte afstemming tussen crisispartners en crisisbeheersingsprocessen meer vroegtijdig in het zicht.

- Voorts: goed organiseren en plannen is van belang. Maar ook het inbouwen van voldoende 'operationele' flexibiliteit en ruimte voor improvisatie. Laten we vooral erkennen dat opschaling van organisaties tijd kost – uren! – en dat het een zegen is als professionals en burgers in de eerste (kritische!) uren van een calamiteit via 'zelfredzaamheid' improviseren. Ook bestuurlijk moet dat meer erkend worden. Het is allerminst falen...
- Extra punt van aandacht zijn ook de vele arrangementen van crisispartners die bij de diverse calamiteiten en crises die zich kunnen voordoen, bestaandbaar c.q. noodzakelijk aanwezig moeten worden geacht. Voor de doordinking van dat mozaïekveld van sturing en ordening – *in alle concreetheid van denkbare calamiteitsituaties* – lijkt nog te weinig aandacht en tijd te worden vrijgemaakt.
- Relevant bij dit alles is mede de concrete uitwerking van de inhoud van het recente bestuursakkoord tussen Rijk en gemeenten: "Samen aan de slag". Dit akkoord meldt dat BZK en VNG "afspreken dat zij *onderzoeken* in hoeverre de aansluiting tussen decentrale en nationale overheden bij het voorkomen van, voorbereiden op en optreden tijdens crises voldoende effectief is". Die formulering lijkt wat te vrijblijvend en te 'open'. Weten we immers niet op voorhand dát velerlei samenwerking en afstemming niet effectief is? Meer expliciet geformuleerd gaat het om aanwezige 'lekken' boven tafel te tillen én dat is de uitdaging voor alle rijks, regionale en gemeentelijke (crisis)partners in dit geval.

Aldus wakker worden! "Samen aan de slag".... We moeten immers échte bruggen gaan slaan tussen vele crisispartners en betrokken processen op vele potentiële calamiteit-terreinen! Een concrete bouwende arbeid....

Mr. dr. Pieter C. Lagas,
zelfstandig bestuurlijk-juridisch adviseur
(p.lagas@wanadoo.nl)

Kabinet oefent crisis door ICT-uitval

ICT is doorgedrongen tot in de haarvaten van de samenleving, het maakt het leven in het algemeen makkelijker, sneller en veiliger. Maar wat nu als door kwade opzet doelbewust ICT wordt gebruikt om de samenleving zoveel mogelijk te ontwrichten. Kan dat en wat zijn dan de gevolgen? Deze vragen stonden centraal in de crisisoefening 'Shift-control' op 6 juni, georganiseerd door de ministeries van EZ en BZK.

Doel van de oefening was het beoefenen van de besluitvormingsprocessen en de informatie-uitwisseling op ambtelijk en politiek niveau, door topambtenaren en ministers en het verder professionaliseren van de interdepartementale crisisbeheersing. Door specifiek te kiezen voor het onderwerp ICT-uitval wil de Nederlandse overheid zichzelf maar juist ook allerlei maatschappelijke en economische sectoren stimuleren om de eigen sector te toetsen op crisisbestendigheid bij ICT-uitval of verstoring.

Veel organisaties en bedrijven hebben aan de oefening deelgenomen: de ministeries van Financiën, OCW, SZW, EZ, AZ, BZK, Justitie, Defensie en V&W. Ook de Nederlandse Bank, met name de escalatiecommissie, heeft volop meegeoeft. Bijzonder was de participatie van het bedrijfsleven zoals T-mobile, KPN en ProRail. En natuurlijk kan in een ICT oefening GOVCERT.NL niet ontbreken, het Computer Emergency Response Team van de Nederlandse overheid.

Met behulp van speciaal gemaakt nieuws, dat getoond werd via journaalbeelden en diverse websites werd de oefening zo realistisch mogelijk gemaakt.

De oefening draaide om de actiegroep 'Remote Control' die met het verstoren en beïnvloeden van ICT de maatschappij wilde wijzen op de kwetsbaarheid. Volgens het scenario ontstond grote chaos door storing en uitval van ICT-voorzieningen. Het betalingsverkeer raakte ontregeld, door een run op geldautomaten raakten die leeg, werkloosheidsuitkeringen en studiefinanciering werden verkeerd uitbetaald. De verkeerssignaling was ontregeld waardoor enorme files ontstonden, het treinverkeer rond Utrecht moest stilgelegd worden als gevolg van wissel- en seinstopingen. Eerder was al kunst van de overheid op internet tegen lage bedragen geveild.

Daarnaast waren er nog een aantal concrete dreigingen waarvan het op de dag van de oefening nog niet duidelijk was of deze ten uitvoer zouden worden gebracht. Zoals bij voorbeeld het uitvallen van mobiel telefoonverkeer en beveiligingsvoorzieningen bij musea. Ook waren er extreem veel meldingen over computervirussen. Tegelijkertijd demonstreerden studenten in Den Haag tegen veranderingen in het onderwijs en tegen het terugvorderen van ten onrechte uitgekeerd vakantiegeld bij hun studiefinanciering.

Na ambtelijk vooroverleg werd het zogeheten Interdepartementaal Beleidsteam (IBT) bijeengeroepen in het Nationaal CrisisCentrum (NCC) op het ministerie van BZK. Het IBT bestaat bij een crisis uit topambtenaren van de meest betrokken ministeries: directeuren en directeuren-generaal. Hierna volgde een bijeenkomst van de meest betrokken bewindslieden in het Ministerieel Beleidsteam (MBT), ook in het Nationaal CrisisCentrum. De oefening eindigde met een persconferentie van vice-premier Bos en minister Ter Horst van BZK.

De eerste indruk is dat de oefening bijzonder goed is gelopen. Zowel de 'spelers' als de deelnemers in de oefenorganisatie hebben zich met veel enthousiasme en betrokkenheid ingezet. Al tijdens de evaluaties tussentijds en direct na afloop zijn waardevolle leerpunten benoemd. De komende maanden worden gebruikt om alle leerpunten uit de oefening te halen. Er wordt een onafhankelijke evaluatie opgesteld.

*Namens het projectteam,
Peggy Jansen,
Shared Services Crisisbeheering*

Digitale informatie wordt steeds meer waard en daarmee wordt internetcriminaliteit steeds lucratiever. Cybercrime rukt op, ook in Nederland. En iedereen krijgt ermee te maken: overheden, bedrijfsleven en computergebruikers thuis. Dus: wees alert. Dat is de boodschap van het Trendrapport Cybercrime 2007 dat GOVCERT.NL op 11 juni overhandigde aan staatssecretaris Bijleveld.

Botnets en phishing grootste internetdreigingen van nu

Internetcriminaliteit groeit op vele fronten

GOVCERT.NL is op 5 juni 2002 opgericht, als de 'digitale brandweer' van de overheid. De organisatie ondersteunt overheidsorganisaties 24 uur per dag, 7 dagen in de week bij het afhandelen van ICT-gerelateerde incidenten en doet daarnaast aan preventie en waarschuwing voor nieuwe ICT kwetsbaarheden en dreigingen. Onder haar deelnemers bevinden zich alle ministeries, diverse gemeenten en provincies, agentschappen en ZBO's. Momenteel zijn er zo'n vijftig organisaties bij GOVCERT.NL aangesloten. Daarnaast zijn ongeveer 70.000 individuele thuisgebruikers aangesloten bij de waarschuwingsdienst.nl.

In de afgelopen jaren is GOVCERT.NL bij tientallen grote en kleine incidenten ingeschakeld. Voorbeelden daarvan zijn de digitale aanvallen op overheid.nl en regering.nl in 2005, waarbij beide sites uit de lucht waren. Maar ook incidenten die minder aan de oppervlakte komen, zijn GOVCERT's werkgebied. Zo kan een virusuitbraak binnen de IT-infrastructuur van een deelnemer voor veel onrust zorgen: wat is het doel van het virus, waarom wordt

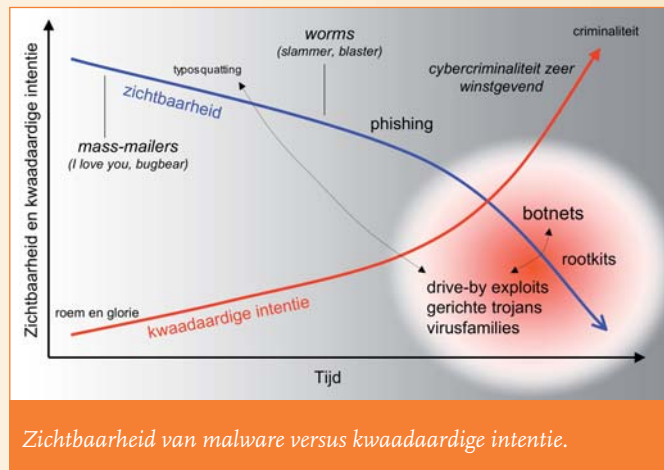
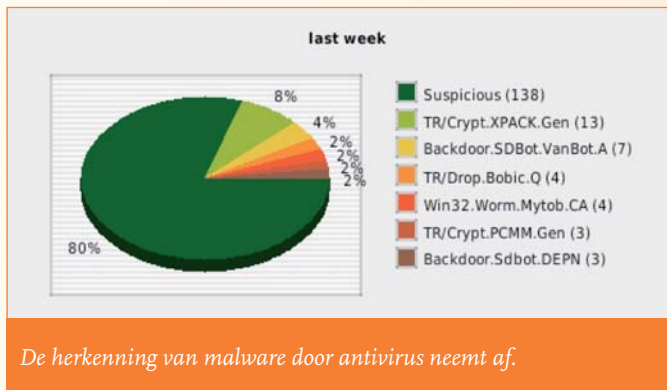
het niet herkend en waar komt het vandaan? Het is dan zaak om zo snel mogelijk te zorgen voor herkenning door anti-virusscanners en de virusuitbraak in te dammen. Of een deelnemer die op een blacklist terecht is gekomen, waardoor de verzonden emails als spam worden aangemerkt. De blacklistvermelding dient dan zo snel mogelijk opgeheven te worden, anders ligt de externe communicatie grotendeels plat. Deze en nog vele andere ICT-gerelateerde zaken kunnen zich voordoen binnen een organisatie. Snel ingrijpen is dan geboden. In 2006 was GOVCERT.NL betrokken bij 55 incidenten bij deelnemers binnen de overheid.

Argeloze thuisgebruiker

Maar niet alleen het aantal incidenten bij deelnemers wijst op een groei van cybercrime. Er is meer informatie die daar op wijst. Ook computergebruikers thuis hebben last van het fenomeen. Door middel van een aantal tactieken kunnen internetcriminelen de controle krijgen over de computer van een argeloze thuisgebruiker. Door het installeren van een klein programmaatje (zogenoemd bot, die zich bijvoorbeeld via een besmette website of een attachment in een email verspreidt), 'kruip' de crimineel in de computer en kan daar bestanden inzien, de webcam activeren, foto's bekijken en dergelijke.

Een tweede duidelijke trend, zo signaleert GOVCERT.NL, is de inzet van deze gecompromitteerde computers om aanvallen mee uit te voeren. De computer is dan onderdeel van een zogenoemd 'botnet', een netwerk van besmette computers van argeloze thuisgebruikers of bedrijven. De crimineel heeft de controle over het botnet en gebruikt dat voor diverse strafbare activiteiten: >>>

verhandelen van gegevens, klikfraude met reclamebanners, creditcardfraude, spam en scam. Ook afpersing komt voor: door een internetwinkel te bedreigen met een dDoS aanval (met een botnet een enorm aantal verzoeken te plaatsen naar de desbetreffende site, waardoor deze onderuit gaat) zal de ondernemer moeten kiezen tussen geld betalen of een forse derving van inkomsten door een onbruikbare site. We moeten nu constateren dat botnets de infrastructuur voor cyber crime vormen. Dat veel tijd wordt gestoken in onherkenbaar blijven voor antivirusproducten tonen de gegevens uit het monitoringsysteem dat GOVCERT.NL samen met SURFNet heeft opgebouwd.

In Nederland is in 2007 een aantal internetcriminelen veroordeeld wegens het inzetten van een botnet voor onder meer creditcardfraude. Ook de OPTA heeft boetes uitgedeeld aan notoire spammers. Daarnaast is er afgelopen jaar een Team High Tech Crime bij de KLPD ondergebracht om dit soort criminaliteit op te sporen. En dat is niet voor niets; was voorheen de hacker nog een computernerd die voor zijn eigen ijdelheid een wijdverbreid virus schreef, tegenwoordig gaat het om georganiseerde misdaad. En daarmee verliest een groot deel van de hacking-activiteiten zijn zichtbaarheid en wordt de aard van de activiteiten ernstiger.

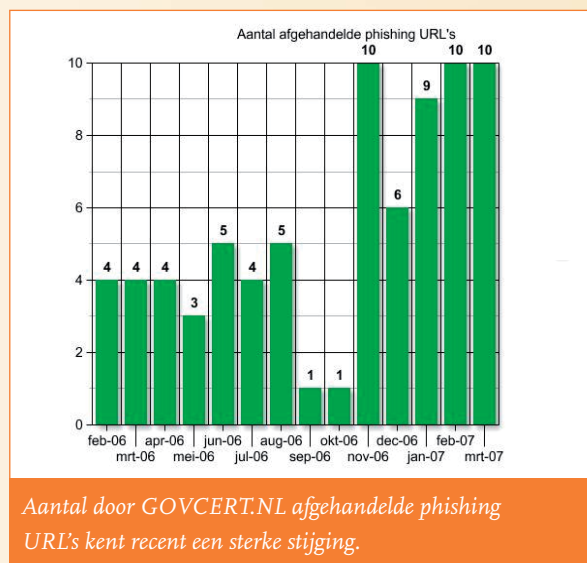
Phishing

Een opkomend fenomeen is phishing. Phishing is een beproefde methode om mensen persoonlijke gegevens en geld af te troggelen. Over het algemeen gebeurt het als volgt: onder de naam van een bank wordt een mailtje breed verspreid, met daarin bijvoorbeeld het bericht dat de bank bezig is met het verbeteren van de beveiligingsinstellingen van internetbankieren. Gevraagd wordt om via de link naar de site te gaan en vervolgens in te loggen. Degenen die gehoor geven aan dit verzoek loggen in werkelijkheid in op een nepsite en sturen hun gegevens rechtstreeks naar de crimineel achter de nepsite. Deze beschikt vervolgens over inlogcodes en wachtwoorden.

Phishing kwam in Nederland tot nog toe mondjesmaat voor. Allereerst omdat het een relatief klein taalgebied is (het opstellen van een Nederlandstalige email is een

relatief grote moeite), maar ook omdat Nederlandse banken een *two factor authentication* gebruiken: via bijvoorbeeld een calculatortje moet de klant een handeling uitvoeren bij het autoriseren van overschrijvingen of het inloggen. Bij buitenlandse banken ontbreekt deze beveiliging veelal, daar hoeft alleen een gebruikersnaam en wachtwoord te worden ingevoerd. En die zijn gemakkelijk te ontfutselen. Recente incidenten tonen echter aan dat phishingpogingen ook in Nederland vaker voorkomen. De technologische kennis van internet-criminelen ontwikkelt zich snel en er zijn technieken om de two factor authentication te omzeilen.

Samen met de Nederlandse banken en het NICC (National Infrastructure Cybercrime) werkt GOVCERT.NL aan het tegengaan en het beperken van de schade door phishing. Zo is het door haar internationale contacten met CERT's, Internet Service Providers (ISP's) en opsporingsorganisaties voor GOVCERT.NL vaak mogelijk om een phishing-site snel uit de lucht te halen. Van januari 2006 to april 2007 kreeg GOVCERT.NL 75 NTD (Notice and Take Down) verzoeken voor phishing-sites, waarvan een groot aantal binnen 1 dag uit de lucht was, zelfs op internationale feestdagen.

Crisis oefeningen

Dat de dreigingen steeds reëler worden, is in de maand mei al gebleken met de cyberaanvallen waar Estland mee te maken heeft gehad. Deze waren gericht op overheidsorganisaties, banken, media en politieke partijen. Estland is hier duidelijk in: het is een aanval vanuit Rusland op Estland. De precieze bronnen vanwaar de aanval komt en

wie er achter zitten, is echter nog niet bekend. Maar de effecten van zo'n aanval maken duidelijk hoe sterk de samenleving afhankelijk is van ICT.

GOVCERT.NL participeert in verschillende oefeningen en was als expert onder andere betrokken bij de ontwikkeling van het scenario van de oefening "Shift Control".

Daarnaast was zij ook een van de spelers. Met dit soort oefeningen wordt het voor de deelnemers al snel inzichtelijk hoe complex en ingrijpend ICT is in het dagelijks leven.

Met de expertise en het (internationale) netwerk dat GOVCERT.NL onderhoudt, worden de overheid en vitale sector nu en in de toekomst geholpen en voorzien van actuele, accurate informatie en ondersteuning bij incidenten en crises.

Douwe Leguit en Aart Jochem werken beiden bij GOVCERT.NL

Voor meer informatie over GOVCERT.NL: www.govcert.nl en www.waarschuwingsdienst.nl.

GOVCERT.NL

GOVCERT.NL en de Waarschuwingsdienst.nl zijn onderdeel van GBO.Overheid, de Gemeenschappelijke Beheer Organisatie die verantwoordelijk is voor het beheer en de verdere ontwikkeling van een aantal overheidsbrede ICT-voorzieningen zoals DigID en PKI.Overheid.

WAARSCHUWINGSDIENST.NL

Sector Zeehavens sluit aan op Alerteringssysteem Terrorismebestrijding

De Sector Zeehavens sluit per 15 juni aan op het Alerteringssysteem Terrorismebestrijding (ATb). De sector Zeehavens start, net als al eerder de haven van Rotterdam Rijnmond, op het basisniveau. Het alerteringssysteem kent vier niveaus van oplopende dreiging: het basisniveau, lichte dreiging, matige dreiging en hoge dreiging. In totaal zijn nu elf sectoren aangesloten op het ATb: de spoor-, drinkwater-, elektriciteit-, gas-, nucleaire, stads- en streekvervoer, burgerluchthaven, olie-, chemische en de financiële sector. In samenwerking met de NCTb zal de sector Zeehavens, evenals de sectoren die al aangesloten zijn, oefeningen houden om de werking van het ATb binnen de sector te optimaliseren.

Het alerteringssysteem waarschuwt overheidsdiensten en bedrijfsleven bij toenemende dreiging, zodat beide snel maatregelen kunnen treffen. Al vanaf de start van het systeem was de haven van Rotterdam Rijnmond aangesloten. Daar is nu een sector van gemaakt waarbij alle zeehavens zijn aangesloten, daartoe behoren naast de haven van Rotterdam Rijnmond, Haven Amsterdam, de havens van Groningen, Den Helder, Harlingen, Dordrecht, Vlissingen, Terneuzen, Scheveningen en Moerdijk.

Tegelijkertijd treedt ook de nieuwe Havenbeveiligingswet in werking. Deze wet is van toepassing op havens waarin zich een havenfaciliteit bevindt en het begrip "haven" krijgt in de vernieuwde wet een ruimere strekking. Het omvat nu alle werken en voorzieningen ten behoeve van het commercieel vervoer over zee, zowel aan de zeezijde als aan de landzijde, terwijl de oude definitie van een haven alleen het zogenoemde schip-haven raakvlak omvatte. De Havenbeveiligingswet kent voor beveiligingsmaatregelen een opschalingssystematiek die wereldwijd van toepassing is en bestaat uit de security levels 1, 2 en 3. Er is in het kader van het alerteringssysteem een conversietabel gemaakt, waarbij het 'basisniveau' en 'lichte dreiging' overeenkomt met security level 1. De opschaling van security levels in het kader van de Havenbeveiligingswet, loopt nu geheel synchroon met de procedures van het alerteringssysteem. Gelijktijdig met de sector Zeehavens zijn ook de sector Publieksevenementen, Hotels en de sector Tunnels en Waterkeringen aangesloten. Hiermee zijn alle voorgenomen veertien sectoren op het ATb aangesloten.

(Bron: NCTb)

Wetenschap? Weddenschap? “Wedding”? Wedstrijd? De rol van wetenschaps- en technologiebeleid in de crisisbeheersing

Inleiding en begripsbepaling

‘Functie’ of ‘Technologie’ – Wie bepaalt wat?

Bepalen onze functionele behoeften de ontwikkeling van nieuwe technologie? Of dicteert de nieuwste technologie welke functionele behoeften wij hebben of willen? Daarover zijn de boeken nog niet gesloten. Filosofisch is iedereen het er wel zo'n beetje over eens dat onze behoefte de vraag naar nieuwe technologie zou moeten bepalen. Maar wat zien we in de praktijk? Het gebeurt vaak andersom. Want ook de economische belangen zijn groot. *Follow the money.*

Gaat u maar eens kijken bij de vergaderingen van de ‘Technische Committee’s’, de T.C.’s van de ISO (International Standards Organisation). U zult vergeefs zoeken naar vertegenwoordigers van de consument, de eindgebruiker. Wel ziet u daar het verschil tussen ‘beleid’ en ‘praktijk’. En dat tussen ‘strategie’ en ‘tactiek’. Hoe vaak komt het eigenlijk voor dat we een strategie uitzoeken omdat deze zo goed past bij wat we al aan het doen waren? En hoe vaak komt het eigenlijk voor dat we eerst een strategie ontwikkelen om pas daarna ons ‘doen’ te bepalen? Zie hier één van de centrale problemen op het snijvlak van *Science & Technology* en de crisisbeheersing.

Het verhaal over de rol van wetenschap en technologiebeleid is doorgaans nogal complex en droog. Spannender kunnen we het wellicht niet maken, maar eenvoudiger wel. We zetten daarom zaken als ‘innovatie’ of de emotionele kant van ‘zekerheid’ maar even buiten op straat neer. Zo gezegd, zo gedaan. Dus, aan de koffie op het terras van de ‘Marvelous Market’ aan Connecticut Avenue, stellen we mensen de vraag wat ze instinctief v(er)binden (aan) van de combinatie van science & technology en crisismanagement. Sommigen vinden er niks van, maar anderen komen tot de conclusie dat het allemaal neerkomt op **forecasting**: dus zaken zoals *early detection*, *sensors*, *early warning*, *public broadcasting*. De rol van wetenschaps- en technologiebeleid in de crisisbeheersing dus vooral aan de ‘voorkant’ van het crisismanagement? Preventie en preparatie? In deze column gaan we ook

kijken of dát klopt. Vanuit drie invalshoeken: Nederland (TWA Network), Brussel (DG INFSO) en vanuit good ol’ America.

Nederland – TWA Network

Rotterdam, 17 april, 2007 – De naar schatting 250 deelnemers aan het congres van het “Netherlands Science & Technology Officers Network” roerden vol verwachting in hun koffie. Vanuit de gehele wereld waren ze aangereisd, want dit was een vergadering van het TWA netwerk van het ministerie van Economische Zaken. NOST staat voor ‘Netherlands Officers for Science and Technology’, een netwerk van de Technisch-Wetenschappelijke Attaches op de Ambassades van het Koninkrijk der Nederlanden. En een indrukwekkend netwerk is het zeker, kijkt u maar eens op www.TWANetwerk.nl. En het thema van het congres? *Innovative Technologies for Security of Citizens and Infrastructure*.

Gelet op het thema daarom niet verbaasd dat de dagvoorzitter van het congres Maud Groenberg was, u

The screenshot shows the TWA Network website. At the top, there is a navigation bar with city names: Den Haag, Brussel, Londen, Parys, Berlijn, Stockholm, Helsinki, Rome, Singapore, Tokio, Peking, Seoel, New Delhi, Washington, and Silicon Valley. Below this is the main header with the TWA Network logo and the text 'TWA NETWORK - Trendsetters voor innovatie en technologie'. The main content area is divided into several sections: 'Technologie', 'Life sciences', 'Katalysator en scheidingstechnologie', 'ICT', 'Nano- en microsysteem-technologie', 'Nieuwe materialen', 'Productietechnieken', 'Duurzaamheid', 'Innovatie', and 'Ondernemerschap'. Each section has a brief description and a link to more information. There is also a 'Nieuws' section with recent news items and an 'Agenda' section with upcoming events.

waarschijnlijk ook bekend als 'Director Security Strategy of the Directorate-General for Security and Public Safety within the Ministry of the Interior and Kingdom Relations'. Een BZK *heavyweight* als voorzitter op een congres van Economische Zaken. Het kan. Overigens was – in het geval u zich dat afvroeg – ook de NCTb actief aanwezig in de persoon van de aimabele en kundige Wim van Geloven. Elke TWA lokatie had lokaal talent en nieuwe technologie geselecteerd en uitgenodigd om in Rotterdam met hun Nederlandse *counterparts* in aanraking te komen. Den Haag (TWA thuisbasis), Washington D.C., Silicon Valley, Brussel, Londen, Berlijn, Stockholm, Helsinki, Rome, Singapore, Tokio, Peking, Seoel, New Delhi, alle TWA'ers en 'hun' sprekers waren aanwezig. Geen wonder dat ook de – toen nog kersverse – minister van Economische Zaken, Maria van der Hoeven, een halve dag in haar agenda had gereserveerd om de deelnemers toe te spreken en het een en ander in zich op te nemen. Het programma voorzag in een plenaire gedeelte waarna break-out sessions volgden waarin drie lijnen naar de toekomst werden uitgezet:

- 1 Detection, Identification & Authentication;
- 2 Situational Awareness & Assessment;
- 3 Risk Assessment, Modeling and Impact Reduction.

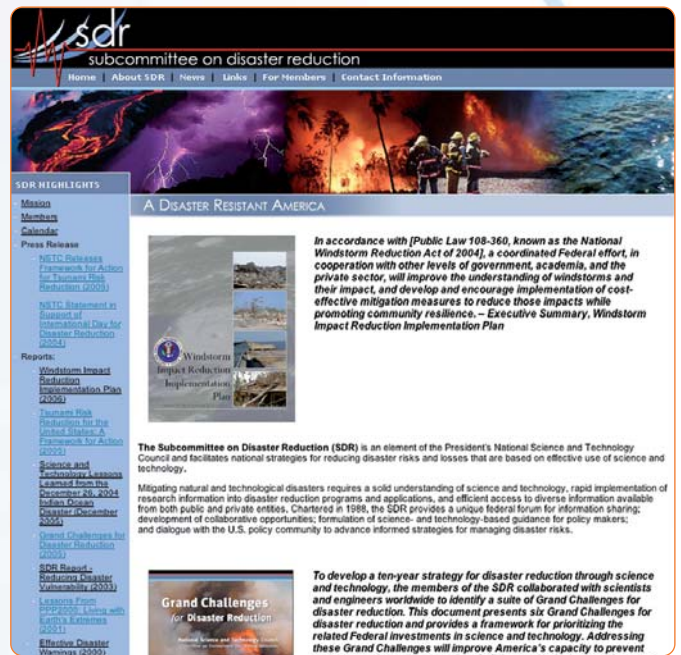
Op basis van deze lijnen zou je kunnen concluderen dat de 'Marvelous Market' koffiedrinkers van Connecticut Avenue weleens gelijk zouden kunnen hebben: de rol van wetenschaps- en technologiebeleid in de crisisbeheersing met als zwaartepunt dus **forecasting**, de voorkant van de crisisketen. Want daar zit 'm de winst.

Naast het sprekersprogramma was er ook een kennis- en zakenmarkt opgezet met daarin vooral Nederlandse inbreng. Organisaties en bedrijven als SenterNovem, TU Delft, Octrooicentrum, EVD, Syntens, Smartmix, NEO, Puresta, VIC Sensorcontrols, Xamaru/CSC, Delftech, Aduna, Collexis, Observision, VDG, SOWnet en ZOCA, een indrukwekkende verzameling aan talent en techniek. Zo zie je maar weer waarin een klein land groot kan zijn. Uit de toon, wat mij betreft, viel slechts de claim van één van de deelnemers die het zich veroorloofd had om een product aan te prijzen met: "...the absolute blocker of any terrorist attack on drinking water!!" Deze nogal onvervaarde stelling herinnerde mij aan wat ik lang geleden leerde: "Zeg nooit 'nooit' en zeg nooit 'altijd'..."

Terugkijkend op zo'n dag kan men echt niets anders dan een groot compliment geven aan het TWA en NOST, want het is niet elke dag dat men een goed idee – een interdisciplinair, internationaal netwerk bij elkaar brengen en koppelen aan een thema van de toekomst – ook daadwerkelijk in de praktijk brengt.

Brussel – DG INFOS

Het Directoraat-Generaal Information Society and Media,

oftewel het 'DG INFOS', kent een unit G5, 'ICT and the Environment'. Zoals u allicht al weet, bestaan er zgn.

European Community Framework Programmes – zoals de Zesde die liep van 2002-2006 – met een aantal calls for proposals. In dit zesde raamwerk zat ook de component 'ICT for the Environment Risk Management'. De doelstelling van de Europese Commissie was om een bijdrage te leveren aan de invulling van een Europese 'infrastructure' voor monitoring van het milieu en management van de risico's. Zo zat in call 2 al een *emergency management* component welke tot doel had om *command & control* en *situational awareness* systemen te onderbouwen met ICT (Informatie en Communicatie Technologie). Hieruit kwam o.a. het OASIS project (www.oasis-fp6.org).

Voor call 5 in 2005 was de vraag vooral gericht op 'sensor networks architecture' en 'public safety communication', waarvoor 40 miljoen Euro beschikbaar was. Dat 'Brussel' ook snel in beweging kan komen bewees deze Unit van DG INFOS met het organiseren van een workshop op 12 mei 2005 met als titel: *Tsunami Early Warning & Alert Systems*. Voor proposals op dit gebied was tussen de 7 en 15 miljoen Euro uitgetrokken. Wat opvalt bij de ingediende voorstellen, is de dominerende rol van commerciële ICT bedrijven. Slechts met mondjesmaat zie je 'eindgebruikers' dan wel overheden participeren in de proposals. Met daarbij uiteraard uitzonderingen zoals een voorstel ingediend door de Luxemburgse regering. Wellicht een idee ter navolging voor DG Veiligheid of de directie Crisisbeheersing?

Ter voorbereiding op het Zevende Raamwerkprogramma vond er, wederom in Brussel, op 26 oktober 2006, een workshop plaats met als titel: "ICT for ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY and GROWTH". Van de drie werkgroepen was er één die zich bezig hield met >>>

‘Energie’, een andere met ‘Environment’, en de laatste – surprise, surprise – voor het eerst met ‘Emergency Management’. Alle werkgroepen moesten antwoord geven op dezelfde vragen, zie tabel 1.

Tabel 1 - Vragen voor de werkgroepen tijdens de DG INFSO workshop ‘ICT for Environmental Stability and Growth’

1 Area Description	
1.1	Have we missed any aspect with impact on how ICT could foster Environmental Sustainability and Growth?
1.2	What are all the relevant activities in this area, both at European and national level?
2 Trends/Issues/Problems	
2.1	What are the major trends in this area?
2.2	What are the major issues/problems/barriers?
3 Remedial Action	
3.1	What can or should be done at European (and global) level to address the identified problems/barriers? Policy, Standardisation, Interoperability, Regulation, Certification, Promotion, Dissemination, Take-up, Awareness, ...
3.2	How best to address the issues in terms of time plan and involved entities?

Als iedereen binnen de Europese Unie zo zou denken en doen, dan is er (nog) hoop voor het netwerk ‘Europa’ en het daaraan verbonden netwerk-denken. Helaas is men binnen andere geledingen van de EU en de Commissie behoorlijk versnipperd en bezig met verschillende platforms die afzonderlijk naar hetzelfde onderwerp kijken, lang niet altijd samenwerken en hier en daar zelfs met elkaar concurreren. En of dit nu DG Environment, DG INFSO, DG Research of DG Externe Relaties is, doet niet terzake. Bij DG INFSO Unit G5 weten ze in ieder geval beter. De rol van wetenschaps- en technologiebeleid in crisisbeheersing is daar inderdaad ook gericht op **forecasting** maar men probeert dit niet te laten verworden tot ‘wedstrijd’ of tot ‘weddenschap’ tussen verschillende platforms.

De Verenigde Staten

Zo’n beetje alles in Amerika is een race, een wedstrijd. Winnen is veel belangrijker dan het meedoen, iets wat voor Amerikanen overigens ook geldt voor de Olympische Spelen. Deze zucht naar het winnen uit zich ook in weddenschappen die over van alles kunnen worden afgesloten. Ook over de rol van wetenschaps- en technologiebeleid in de crisisbeheersing. Ze noemen

dat hier weliswaar ‘predictions’ maar uiteindelijk zijn het gewoon weddenschappen. Met winners en losers. Een weldadige uitzondering hierop kan men vinden in het *Office for Science and Technology Policy* (OSTP) van de U.S. Federal Government. Nu denkt u wellicht dat zo’n office niet veel voorstelt of kan voorstellen met de huidige regeringsploeg, maar vergis u niet: er werkt daar een aantal carrière-ambtenaren (dus geen politieke benoemingen) die zeer ervaren en kundige professionals zijn. We ontmoeten bijvoorbeeld ene Dr. Gene Whitney, die Assistant Director, Environment is in de Science Division. Met rustige, weloverwogen woorden zoekt – en vindt – hij al jarenlang z’n weg door de federale ‘jungle’ die Washington D.C. is. Voor hem is de rol van wetenschaps- en technologiebeleid in de crisisbeheersing geen wedstrijd, geen race, en zeker niet iets waar je weddenschappen – of predictions – over afsluit met collega’s van andere platformen. Het probleem voor Gene Whitney was dat zijn netwerk aan partners bijna altijd platform denkers waren. Dit gold voor de mensen van organisaties als FEMA (Federal Emergency Management Agency) en DHS (Department of Homeland Security), maar ook voor de universiteiten en de grote jongens uit het bedrijfsleven. Daarbij moet u bedenken dat de meeste universitaire ‘emergency and disaster’ programma’s ondergebracht zijn binnen de Social Sciences (Sociale Wetenschappen) en dat betekent – kort door de bocht gezegd – over het algemeen veel informatie maar geen middelen om tot actie over te gaan. Mr. Whitney werd mede daarom een drijvende kracht achter de “Subcommittee on Disaster Reduction”, zie www.sdr.gov. Dit is een netwerk van hooggeplaatste ambtenaren vanuit elke regeringsbranche die iets heeft met crisisbeheersing. En waarop richt zich deze subcommissie vooral? Justum, op **forecasting**. En wie runt de organisatie en bepaalt welke personen zitting hebben in deze commissie?

De National Science and Technology Council, de NSTC, een onderdeel van ... het *Office for Science and Technology Policy*. En dan mag u drie keer raden wie de verbindingspersoon is tussen de Subcommittee on Disaster Reduction en de NSTC. In één keer goed geraden. Dr. Gene Whitney...

Ter afsluiting

Eigenlijk weten we met z'n allen heus wel dat we in de toekomst toe moeten naar een netwerk-oriëntatie en -organisatie. Overal. En in alles. We moeten af van dat denken in platformen, van dat 'ieder-voor-zich-maar-wij-vooral-een-beetje-meer-dan-jullie' denken. We weten het wel en toch glijden we vaak weer terug naar een platformmentaliteit. Kijk maar naar de huidige Amerikaanse regering. Waarom zijn hun buitenlandse beleid en international interventies zo omstreden? Omdat ze steeds weer het Amerikaanse platform als het enige en zaligmakende gebod beschouwen. Kijk echter ook naar Europa. En naar Nederland. Op een aantal gebieden is de wereld allang een netwerk en geen verzameling van afzonderlijke platformen meer. Dat geldt voor Science & Technology en de wereld van de crisisbeheersing. En als je wilt werken met partners moet je kunnen luisteren en niet alleen maar dicteren wat anderen (zouden) moeten doen.

Nederland heeft de TWA's.

Europa heeft DG INFSO, Unit G5.

Amerika heeft haar SDR.

Dat zijn netwerken. We moeten kwistiger met de TWA kwast gaan strijken. En zou het voor de trans-Atlantische samenwerking op het gebied van crisisbeheersing niet fantastisch zijn als men binnen de geledingen van de Europese Commissie een dergelijke "Subcommittee for Disaster Reduction" had? Gooi de verschillende

platformen maar overboord en bouw in plaats daarvan een netwerkorganisatie op. Zo moeilijk is dat allemaal niet. Als laatste dan nog even terug naar **forecasting** als wetenschap, weddenschap, 'wedding' of wedstrijd. Want hierin lijkt een essentiële rol voor wetenschaps- en technologiebeleid in de crisisbeheersing te zijn weggelegd: *het voorspellen van de voorspelling...*

Also sprach Zarathustra:

- Bij een *wedstrijd* komen twee partijen bij elkaar om hun krachten te meten. Vriendelijk of niet-zo-vriendelijk.
- Bij een '*wedding*' komen twee partijen bij elkaar vanuit de gedachte dat ze samen iets van waarde kunnen produceren wat ze anders – elk op zich genomen – niet zouden kunnen.
- In een *weddenschap* verenigen zich twee partijen die vanuit verschillende invalshoeken naar hetzelfde onderwerp kijken maar een ander resultaat verwachten.
- In de *wetenschap* verenigen zich denkers en doeners die hun kennis inzetten om vanuit twee tegengestelde overwegingen (these/antithese) een gemeenschappelijk resultaat van waarde te genereren (synthese).

Het netwerk-denken komt eraan.

Wedden?

Zeker weten.

Eelco H. Dykstra, MD,

Professor (visiting) in International Emergency Management Institute for Crisis, Disaster and Risk Management (ICDRM), George Washington University, Washington D.C. (edykstra@gwu.edu)

Internationaal systeem gasvoorzieningszekerheid nodig

Minister Van der Hoeven van Economische Zaken heeft het belang van een internationale collectieve aanpak voor verstoringen van de gasmarkt onderstreept. Ze deed dit tijdens de twejaarlijkse bijeenkomst van het Internationaal Energie Agentschap (IEA) in Parijs op 14 mei 2007. Van der Hoeven vindt dat het IAE hiervoor een voorstel moet doen. Het systeem voor het opvangen van verstoringen van de gasmarkt zou niet automatisch gebaseerd moeten zijn op het verplicht aanhouden van

strategische voorraden zoals dat bij olie gebeurt. Ook alternatieven zouden moeten worden bekeken zoals een goed werkende gasmarkt, het snel kunnen overschakelen op andere brandstoffen bij de elektriciteitsproductie en diversificatie van gasstromen door LNG. Kostenefficiëntie en transparantie zijn daarbij voor Van der Hoeven essentieel.

(bron: Ministerie van EZ).

Wat in Helmond is gebeurd, had overal kunnen gebeuren.....

Was het heftige schrik, pure bezorgdheid of toch ook een gevoel van machteloosheid? Het doet er eigenlijk niet meer toe. Direct nadat de rook van een brand in een metaalverwerkingsbedrijf verwaaid was, deed de ferme reactie van burgemeester Fons Jacobs van Helmond veel stof opwaaien.

Op die zonnige zondagmorgen in april ging het sirenealarm af, maar niet iedereen in het effectgebied sloot zich op in huis. De burgemeester ergerde zich aan dit negeren van de voorschriften. Onrust en verwarring volgden, naast verbolgen reacties van inwoners, discussies bij de hulpverleningsdiensten en een polemiek in de regionale media. Plus twee pijlsnel uitgevoerde onderzoeken: een enquête over het gedrag van de bevolking in het effectgebied van de sirenes en een evaluatie door de Veiligheidsregio van de handelwijze van de parate diensten. De resultaten leggen een aantal manco's bloot bij de gang van zaken na het sirenealarm.

Procedures en mandaatregelingen gaan we aanscherpen

Sirenealarm genegeerd

We willen ervan leren, verklaarde burgemeester Jacobs eind mei bij de presentatie van de rapporten. "Er ging een en ander mis, maar ik wil niet meedoen aan het bekende spelletje Zwarte Pieten. Wat in Helmond is gebeurd, had in grote lijnen overal kunnen gebeuren. Hoe is het mogelijk dat ons geperfectioneerde systeem van sirenes en dergelijke niet perfect blijkt te werken? Stel u voor dat er wel giftige stoffen in de lucht hadden gezeten, dan hadden we met zijn allen een enorm probleem gehad. Allereerst de mogelijke slachtoffers, maar op de tweede plaats deze verantwoordelijke burgemeester. Mijn uitlating was geen verwijt aan de burgers, het was een schrikreactie. Met de resultaten van de onderzoeken kunnen we nu aan de slag, het liefst in samenwerking met veiligheidsregio, provincie en Rijk."

Jacques Rooijmans van het veiligheidsbureau Zuidoost-Brabant beaamt dat zijn regio een aantal procedures inclusief mandaatregelingen tegen het licht gaat houden. In dit geval was er opgeschaald naar GRIP 3. Daarbij gaat het onder meer over de bevoegdheid het sirenealarm te

activeren, het actueel houden van de gegevens over WAS-masten, de informatie-uitwisseling tussen operationele diensten en beleidsteam, en de voorlichting. Het ROT was in Eindhoven gehuisvest, het GBT in Helmond. Het lijkt erop dat de afgesproken systematiek van opschalen, alarmeren en informeren tekortschiet, vooral in het geval van een compacte en snelle calamiteit (die zich binnen enkele uren afspeelt).

Rampenzender

De regio wil een extern bureau laten adviseren over de implicaties van het gebruik van het sirenenetwerk en een verbetering van de communicatie, in het bijzonder de samenwerking met Omroep Brabant als rampenzender. Het hoe en wanneer van de samenwerking tussen de omroep en de hulpverleningsdiensten is volgens de regio niet helder. Vragen leven er als "Wie is verantwoordelijk voor de inhoud van de teletekstpagina's? Hoe gaat de omroep om met haar taak als journalistiek medium en tegelijkertijd haar rol als rampenzender? Hoe gedetailleerd en continue kan de berichtenstroom zijn? Wat te doen met de nazorg, met het sein veilig?"

Publieksonderzoek

Het publieksonderzoek in Helmond toont aan dat 24% van de bevolking in het effectgebied (9.200 inwoners) de sirene niet gehoord heeft, dat 62% een of meer instructies opvolgde en dat 14% de richtlijnen bewust negeerde. Het slechts één keer overgaan van de sirenes wordt als te weinig serieus ervaren. Vervolgens weet niet iedereen hoe en waar informatie te vinden is. Van degenen, die wel volgens de voorschriften handelden, is meer dan de helft niet tevreden met de op Omroep Brabant (radio, televisie

en teletekst) aangeboden informatie. Kennelijk was deze informatie niet voldoende en soms tegenstrijdig. De redactie van de omroep zegt dat zij te weinig informatie over de brand en de gevaren van de rook ontvingen. Misschien verklaarbaar als men weet dat er die bewuste ochtend lange tijd sprake is geweest van verschil van beeldvorming tussen het regionaal operationeel team en het gemeentelijke beleidsteam over de risico's voor de volksgezondheid.

Het onderzoek toont overtuigend aan dat bewoners bereid zijn wel de algemene instructies na een sirenealarm te volgen wanneer hen de ernst van de situatie duidelijk is.

Daaraan heeft het in dit geval ontbroken.

Deze bevinding wordt gesterkt door het onderzoeksresultaat dat 77% van de bevolking van de gemeente Helmond vindt dat men vooraf goed geïnformeerd was over wat te doen als de sirene gaat.

Misschien vaker sirenealarm en meer voorlichting

Wat kan anders?

De drie sirenes zijn maar één keer gedurende ongeveer anderhalve minuut afgegaan. Volgens het Helmondse onderzoek is dat voor een aantal mensen alleen al reden geweest om aan de ernst van de situatie te gaan twijfelen. Bezien moet worden of de sirenes niet vaker en luider ingezet moeten en kunnen worden. Een bijzonder aspect

is het waarschuwen van personen, die het effectgebied doorkruisen nadat de sirenes zijn afgegaan.

Uitgebreide voorlichting

Als het sirenealarm afgaat, dient dat gepaard te gaan met de inzet van multimediale voorlichting, zoals bijvoorbeeld:

- direct na het sirenealarm gedurende enige tijd berichtgeving op zowel het radio- als televisiekanaal van de regionale omroep;
- publieksinformatienummer open stellen en de informanten doorlopend voorzien van actuele gegevens;
- gemeentelijke website starten met actieve berichtgeving inclusief de mogelijkheid voor bewoners zich aan te melden voor toezending van sms-berichten;
- berichtgeving blijven verzorgen op de rampenzender zoals dat waarschijnlijk in een convenant al geregeld is;
- de media/pers actief van informatie voorzien;
- eventueel waarschuwing van bewoners in het bedreigde gebied met behulp van geluidswagens als dat voor de hulpverleners nog verantwoord is.

Daarnaast is herhaling van het sirenealarm een optie. Ook het einde van de periode waarin de waarschuwing voor de dreiging geldt, dient duidelijk en herkenbaar gecommuniceerd te worden.

Open en snelle communicatie bij een dreiging of crisis, zoals nu in Helmond aan de orde was, is zeer belangrijk. Eigenlijk is dit een 'oude wijsheid' die telkens opnieuw weer opgang doet.

Nieuwe ontwikkeling

Tevens toont ook deze brand en de gang van zaken daarna weer aan dat cell broadcasting kan bijdragen aan een efficiënte wijze van waarschuwen en informeren van de bevolking. De Volkskrant meldde dat, als alles volgens plan verloopt, een nieuw alarmsysteem per telefoon eind 2008 beschikbaar zou kunnen komen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is met onderzoek naar de mogelijkheden en haalbaarheid van zo'n systeem bezig.

Meer informatie

Beide rapporten over de brand in Helmond zijn verkrijgbaar via de website www.helmond.nl en/of bij de afdeling onderzoek en statistiek van de gemeente Helmond, telefoon 0492-587299.

Nico de Gouw,

Communicatieadviseur Expertisecentrum Risico- en Crisiscommunicatie ERC, directie Crisisbeheersing, ministerie van BZK

(telefoon 070 - 426 5408; email: nico.gouw@minbzk.nl)

Als het dan tóch gebeurt (maart 2007) is de tweede, en laatste, uitgave van het Bestuurlijk Netwerk Crisisbeheersing. Het is het vervolg op *Als dat maar goed gaat* (december 2005). De bundel is geschreven door Wouter Jong en Roy Johannink en bestaat uit zeventien openhartige interviews met oud (waarnemend) burgemeesters, burgemeesters en een commissaris van de Koningin, die allen van nabij een crisis of ramp hebben meegemaakt.

Als het dan tóch gebeurt

Dilemma's van bestuurders tijdens crises

Het boek is opgebouwd uit twee delen. Het eerste deel behandelt de rol die de burgemeester in de verschillende fases van de rampenbestrijding inneemt. Daarnaast worden in deel I de thematische facetten zoals 'de burgemeester en de media' en 'de burgemeester en het OM' verder uitgelicht en beschreven.

In het tweede deel zijn de zeventien interviews met persoonlijke ervaringen van de bestuurder opgetekend, zonder overigens de effecten van de genomen beslissingen te duiden. Daarmee hinken de auteurs in het boek toch een beetje op twee gedachten. Aan de ene kant wordt in Deel I gesteld dat het 'geen beoordelingen zijn over burgemeesters die het goed of fout hebben gedaan' maar aan de andere kant schrijven de auteurs: 'Kenmerkend van deze lessen is dat deze in veel gevallen generiek van aard zijn en in uiteenlopende situaties kunnen worden toegepast' en daarmee wordt toch een waarde oordeel gegeven over het optreden van deze bestuurders.

In het onderdeel 'De burgemeester en de media tijdens crisis' stellen Jong en Johannink daarover dat 'de boodschap moet aansluiten bij de beleving van burgers'. Het voorbeeld dat wordt aangehaald is de alternatieve wijze waarop burgemeester Mulder van Hulst de pers benadert. Mulder weigert de ladingbrief die een gestrand containerschip aan boord heeft prijs te geven aan de pers.

Mulder's argument is dat hij 'koste wat het kost wilde voorkomen dat er heisa ontstond over gevaren die nergens op gegrond waren.' Wat Jong en Johannink hierbij verzuimen weer te geven is wat er écht gebeurde. Tijdens de bewuste persconferentie staat Mulder een verslaggever van Radio I te woord. Ook in dit interview weigert Mulder te vertellen waaruit de lading van het containerschip bestaat. Radio I verslaggever Joris van de Kerkhof dringt niet lang aan bij Mulder want naast hem staat de Belgische loods die het schip naar de haven van Antwerpen begeleidt. De loods doet, na de eerdere weigering van Mulder, haarfijn uit de doeken welke stoffen aan boord van het schip zijn en de gevaren die deze lading met zich mee zou kunnen brengen. Dit voorval bevestigt eens te meer dat in de huidige informatiemaatschappij het (vrijwel) onmogelijk is om zaken onder 'de pet' te houden.

Lessen

Overigens is het bestaansrecht van 'Als het dan tóch gebeurt' onomstreden. De lessen die je uit de interviews kan trekken liggen voor het oprapen.

Hans Ouwerkerk, oud-burgemeester Lekkerkerk en Groningen vertelt over de lessen die hij heeft getrokken uit de affaire rond de gifgrond in Lekkerkerk en de Oosterparkrellen. Ouwerkerk vindt het belangrijk om tegenspraak te organiseren 'onder kritische omstandigheden

is het belangrijk dat iemand je een spiegel voor kan houden en aan de bel trekt wanneer je eigen blik op de wereld vertroebeld raakt'.

De wijze waarop je beeldvorming kunt beïnvloeden, wordt benadrukt door burgemeester van Vlaardingen Tjerk Bruinsma. Tien kinderen van een basisschool in Vlaardingen worden in maart 2006 onwel na een gymnastiekles. Als de kinderen naar het ziekenhuis zijn vervoerd en de situatie stabiel is, staat er op het schoolplein nog steeds een traumahelikopter. Bruinsma pleit ervoor om de helikopter direct weg te laten halen, omdat 'de aanwezigheid van een helikopter in de beeldvorming onderschrijft dat het een preciaire situatie is', terwijl de situatie inmiddels is gestabiliseerd.

Frans Buijserd, burgemeester van Aalburg, gebruikt de kracht van beeldvorming juist op een omgekeerde manier. In het dorp Veen worden ieder jaar rond de jaarwisseling auto's in brand gestoken. Met een harde en consequente aanpak haalt Buijserd de onveilige stooktraditie uit de anonimiteit. Voor de buitenwereld lijkt er niets aan de hand te zijn, omdat de verbrande auto's altijd direct werden opgeruimd. In 2004 besluit Buijserd bewust om de rotzooi te laten liggen, 'omdat zo de volgende dagen dan wel zichtbaar was wat er tijdens de jaarwisseling was gebeurd'.

Burgemeester Karel Loohuis van Haaksbergen heeft tijdens de stroomstoring van 2005 twee punten op de agenda staan. De bevolking en de media. Nadrukkelijk heeft Loohuis zijn gezicht laten zien tijdens de storing 'Overall gingen we even een half uurtje naar binnen om de mensen aandacht te schenken en te vragen hoe het er voor stond. De bezoeken gaven mij een goed beeld van wat er buiten gaande was. Je merkt dat je op het gemeentehuis min of meer vast zit tussen de vier muren.' De burgemeester heeft niets te verbergen in zijn contacten met de media en nodigt hen uit mee te gaan met de bezoeken die hij aflegt. 'Via de media kon ik mijn betrokkenheid laten zien. Het is iets dat je als burgemeester bijna automatisch doet. Desondanks, als je geen betrokkenheid toont zul je daar later enorm of afgerekend worden.' aldus Loohuis.

Doelgroep

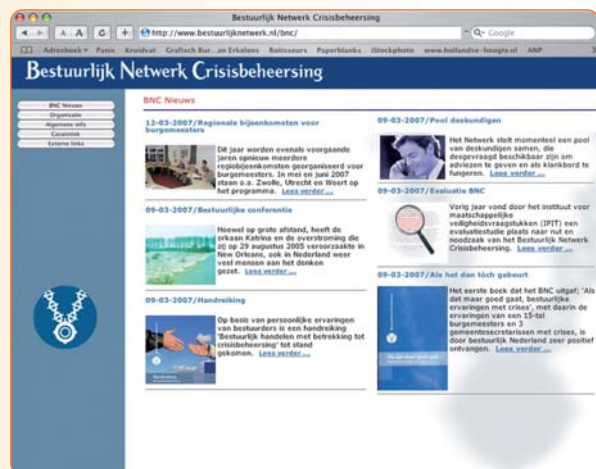
'Als het dan tóch gebeurt' is in eerste instantie geschreven voor burgemeesters. Het boek verhaalt over de persoonlijke dilemma's waar een burgemeester in crisistijd voor komt te staan. De interviews geven een goed beeld wat er zoal op de bestuurders af komt in een ramp of crisissituatie. Het zijn waardevolle lessen waar burgemeesters in nieuwe crisissituaties hun voordeel mee kunnen doen. Maar het boek is ook interessant voor communicatie-professionals, omdat het inzicht geeft in de manier waarop bestuurders tegen een crisis of rampsituatie aankijken.

Als het dan tóch gebeurt, bestuurlijke ervaringen met crises
Wouter Jong en Roy Johannink
Enschede, Bestuurlijk Netwerk Crisisbeheersing
ISBN: 978-90-78228-02-8

Te bestellen via info@bestuurlijknetwerk.nl voor € 19,90 per boek (exclusief verzendkosten). Een overzicht van de geïnterviewde burgemeesters is te vinden op de website van het Bestuurlijk Netwerk Crisisbeheersing.

Frank Havik,

senior communicatieadviseur Expertisecentrum Risico en Crisiscommunicatie (ERC)

Over het Bestuurlijk Netwerk Crisisbeheersing

Het initiatief tot oprichting van het Bestuurlijk Netwerk Crisisbeheersing is genomen door de Enschedese oud-burgemeester Jan Mans, die zich na zijn ervaringen met de vuurwerkcramp inzette om de ervaringen die burgemeesters met crises hebben opgedaan nadrukkelijker te delen binnen de beroepsgroep. Overigens zullen de activiteiten van het Bestuurlijk Netwerk Crisisbeheersing

per 1 juli 2007 worden overgenomen door het Nederlands Genootschap van Burgemeesters. Vanaf die datum start ook een nieuwe activiteit, de directe ondersteuning van burgemeesters in crisissomstandigheden. Roy Johannink en Wouter Jong zullen daarbij de koppeling vormen tussen ervaringsdeskundigen en burgemeesters die met crises worden geconfronteerd.

Zwaarste VN-accreditatie voor Nederlands USAR-team

De Verenigde Naties hebben op 8 juni het Nederlandse USAR (Urban Search and Rescue) team de accreditatie “heavy” gegeven. Het Nederlandse USAR kan na een ramp zowel search- als rescue-taken uitvoeren. Het gaat dan zowel om het zoeken van slachtoffers, bijvoorbeeld onder het puin met behulp van honden als het werkelijk redden van slachtoffers. En dat zo nodig onder de zwaarst denkbare omstandigheden. Nu het USAR-team deze accreditatie heeft, zal de VN Nederland eerder benaderen als zich ergens in de wereld een ramp heeft voltrokken die vraagt om een dergelijke inzet. Momenteel zijn er maar twee – beide Amerikaanse – USAR-teams in de wereld die een dergelijke “heavy” accreditatie hebben. De accreditatie is verleend na een meerdaagse oefening die de afgelopen dagen heeft plaatsgevonden en waarbij VN-waarnemers aanwezig waren.

Wanneer zich waar ter wereld ook een ramp heeft voorgedaan waarbij behoefte is aan een team dat zowel kan opsporen als redden, en dat ingezet kan worden onder heel zware omstandigheden, zullen de Verenigde Naties Nederland benaderen. Wanneer het USAR daadwerkelijk wordt ingezet, zal de VN ook met voorrang zorgen dat het USAR snel op de rampplek kan komen. Bijvoorbeeld door afspraken te maken met douane-autoriteiten voor een

snelle grenscontrole. Ook kan de VN zorgen voor goede faciliteiten ter plekke. Het is overigens niet zo, dat de aangeboden hulp van landen door niet-geaccrediteerde hulptroepen wordt afgewezen.

De VN onderscheidt drie accreditatieniveaus: light, medium en heavy. Light-teams kunnen slachtoffers in veiligheid brengen die makkelijk gered kunnen worden. Medium teams kunnen slachtoffers óf zoeken (bijvoorbeeld door de inzet van speurhonden), óf daadwerkelijk redden, al dan niet met geavanceerde apparatuur. Heavy teams kunnen zowel zoeken als redden, en ook nog eens onder alle omstandigheden.

Het USAR kan onder meer ingezet worden na een aardbeving, ongevallen in tunnels of na het instorten van gebouwen. Het USAR kan binnen 24 uur op de rampplek aanwezig zijn. De laatste keer dat het Nederlands USAR-team is ingezet was in Pakistan na de aardbeving van 8 oktober 2005.

USAR.NL
URBAN SEARCH AND RESCUE TEAM

Project "Masterclass Evaluation" wint "the best paper award" in Kroatië

Tijdens het jaarcongres van “The International Emergency Management Society” (TIEMS), dat van 4 tot en met 8 juni in Trogir (Kroatië) werd gehouden, is het Nederlandse paper “Learning to evaluate multidisciplinary crisismanagement-team exercises” in de prijzen gevallen. Vertegenwoordigers van TNO en Politieacademie ontvingen “The best paper award” voor de beschrijving van het door het ministerie van BZK gesubsidieerde project “Masterclass Evaluation”. Uit de ruim 130 ingezonden papers, afkomstig van indieners uit 30 landen, vond de internationale jury dat de Nederlandse inzending met kop en schouders boven de rest uitstak.

Met name de multidisciplinaire aanpak, het innovatieve aspect, de ambities en het niveau van project en paper werden geroemd. Voorselectie van de papers leverde de Nederlandse auteurs de uitnodiging op om tijdens het congres een presentatie te verzorgen. Ook deze duo-presentatie TNO-Politieacademie werd door de congresgangers goed ontvangen. De aanwezige projectgroepleden/auteurs Marcel van Berlo (TNO), Erie Braakhekke, Piet Schneider en Richard van Dommele B (Politieacademie) waren niet alleen aangenaam verrast met de uitverkiezing. Zij ervaren het tevens als erkenning van en een kroon op het project.

Nationaal Noodnet; een separaat netwerk voor vitale berichtgeving

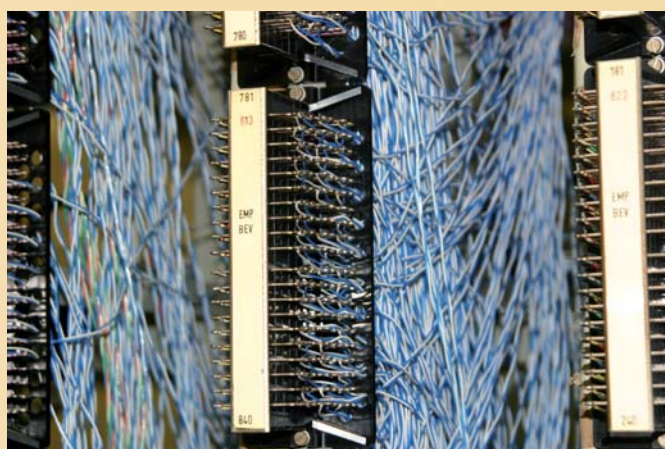
Het Nationaal Noodnet (NN) is voor Bestuurlijk Nederland hét telecommunicatiesysteem voor communicatie en coördinatie in tijden van (dreigende) crisis. Het NN is sinds 1991 operationeel en kan worden gebruikt voor normaal telefoonverkeer, faxverkeer en dataverkeer. Direct bij crisisbestrijding betrokken partijen zoals politie, brandweer, ziekenhuizen, ministeries, provincies en lokaal bestuur kunnen in aanmerking komen voor een aansluiting op het NN. Tevens zijn vanwege hun 'vitale' maatschappelijke functie enkele energiemaatschappijen, waterleidingbedrijven en telecom-operators aangesloten.

Het Nationaal Noodnet (NN) is voor Bestuurlijk Nederland hét telecommunicatiesysteem in tijden van (dreigende) crisis. Het NN zorgt ervoor dat communicatie en coördinatie kunnen blijven plaatsvinden wanneer door rampen of calamiteiten het normale telefoonnetwerk niet meer functioneert.

In totaal zijn er ongeveer 6500 aansluitingen op het NN. Direct bij crisisbeheersing betrokken partijen zoals politie, brandweer, ziekenhuizen, ministeries, provincies en lokaal bestuur kunnen in aanmerking komen voor een aansluiting. Tevens zijn vanwege hun 'vitale' maatschappelijke functie energiemaatschappijen, waterleidingbedrijven en telecom-operators aangesloten.

Het NN is sinds 1991 operationeel en kan worden gebruikt voor normaal telefoonverkeer en faxverkeer. Eventueel kan met een analoge modem een dataverbinding worden opgezet. Het NN voorziet in een afzonderlijk en besloten netwerk in de openbare telecommunicatie-infrastructuur van KPN. Door deze netwerkarchitectuur vindt er geen beïnvloeding plaats vanuit het openbare netwerk op de functionaliteit van het NN. Indien het openbare netwerk bijvoorbeeld te maken zou hebben met overbelasting, dan blijft het NN normaal functioneren en beschikbaar voor Bestuurlijk Nederland. Het beheer van het NN is ondergebracht bij KPN. Binnen KPN is een aparte beheergroep ingericht voor het NN waardoor in noodsituaties snel extra faciliteiten kunnen worden ingezet zoals bijzondere routeringen, (tijdelijke) extra aansluitingen en het geven van deskundig advies.

In de praktijk heeft het NN meerdere malen zijn nut bewezen. Zo is het NN intensief gebruikt tijdens de vuurwerkramp in Enschede, de cafébrand in Volendam

en de storm die begin dit jaar over Nederland raasde. Ook bij andere grote en kleine calamiteiten zoals terroristische acties, grote branden en ernstige ongevallen wordt gebruik gemaakt van het NN.

Het NN sluit nauw aan bij het kernthema 'Veiligheid/Crisiscommunicatie' van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Vanuit dit ministerie is daarom begin 2007 het initiatief genomen voor een onderzoek naar de eisen en wensen die aan moderne noodcommunicatie worden gesteld. Door veranderende communicatiepatronen kan bijvoorbeeld dataverkeer net zo'n cruciale rol hebben gekregen als spraakverkeer. Momenteel bekijkt KPN hoe nieuwe functionaliteiten aan het NN toegevoegd kunnen worden, zoals beeldbellen, conference-calls, e-mail en internet. Niet alleen veranderende behoeften vragen om vernieuwing van het huidige NN, maar ook de migratie van KPN's eigen openbare infrastructuur naar een volledig op het internetprotocol (IP) gebaseerd netwerk speelt hierbij een belangrijke rol. Een vernieuwd en toekomstvast NN kan voldoen aan de eisen en wensen die door de gebruikers van het NN aan modern crisismanagement worden gesteld.

Alexander Haccou,
senior beleidsadviseur KPN Information Security Governance

Handleiding Nationaal Noodnet

Telefoonverkeer onder buitengewone omstandigheden (B.O.)

Binnen het Noodnet
Nationaal Kies het 5-cijferig nummer van de gewenste aansluiting
Internationaal Kies 9 voor telefoniste

Van het Noodnet naar het openbare net
Nationaal Kies het netnummer en het abonneenummer van de abonnee
Kies ook bij keuze voor een abonneenummer binnen uw woorkaats eerst het netnummer
of Kies het autotelefoon- of het semafoonnummer

Internationaal Kies 00, internationaal toegangsnummer, netnummer (zonder 0) en het abonneenummer van de abonnee

Via de telefoniste

Het huidige contract met KPN Telecom voor de instandhouding van het Nationaal Noodnet loopt in december 2008 ten einde. Zoals het er op dit moment naar uitziet is KPN niet van plan het huidige net daarna in dienst te houden. BZK is begonnen aan het proces dat moet leiden tot een nieuwe vorm van noodcommunicatie die aan de hedendaagse eisen voldoet.

Nationaal Noodnet: BZK “aan zet”

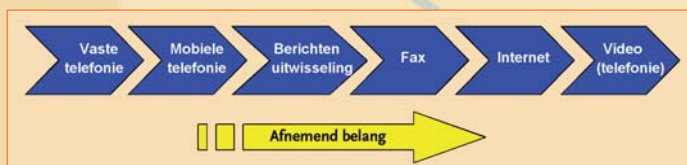
Het huidige Nationaal Noodnet (NN) is gebaseerd op een zeer betrouwbare maar inmiddels technologisch verouderde techniek. Deze techniek past volgens KPN ook niet in de vernieuwing die vanaf 2007 in het KPN telefoonnet is voorzien. Er dient nu allereerst vastgesteld te worden of er behoefte is aan een opvolger van het NN en hoe een toekomstige noodnetvoorziening eruit moet gaan zien. De gezamenlijke werkgroep “Nationaal Noodnet” van EZ en BZK (DGV/DCB) heeft daartoe in het eerste kwartaal van 2007 onderzoek gedaan naar de wensen die er leven ten aanzien van noodcommunicatie. Gebleken is dat de huidige gebruikers bijna zonder uitzondering hebben aangegeven behoefte te hebben aan een noodcommunicatievoorziening. Deze voorziening dient in de basis uit vaste telefonie (spraak) te bestaan. Wanneer de situatie dat toelaat mogen er ook andere faciliteiten worden geboden. In afnemend belang is door de gebruikers de volgende rangorde aangegeven:

Bij grote belasting van het netwerk of uitval van systeemdelen, dienen door middel van een “graceful degradation” de beschikbare faciliteiten terug te lopen totdat uiteindelijk alleen nog vaste telefonie mogelijk is.

De meerderheid van de gebruikers heeft behoefte aan een of andere vorm van koppeling of integratie van noodcommunicatie met openbare vaste en openbare mobiele netwerken. In het huidige NN is deze koppeling ook aanwezig, maar deze wordt alleen op verzoek gedurende een calamiteit door KPN opengezet. Veel gebruikers hebben daarnaast de wens geuit om via noodcommunicatie met buitenlandse organisaties zoals de Europese Unie of de World Health Organisation te kunnen communiceren.

Voor wie?

De beëindiging van het NN vormt een goed moment om te onderzoeken wie er van de toekomstige noodcommunicatie gebruik mag maken. Beperken wij het gebruik van noodcommunicatie alleen tot bestuurlijk Nederland, of dient er een grotere groep gebruikers bediend te worden? Sinds de toename van de terroristische dreigingen is er in het kader van het project Bescherming Vitale Infrastructuur een grote groep van gebruikers geïdentificeerd waarvan het maatschappelijke belang zodanig is, dat deze van

noodcommunicatie gebruik dienen te kunnen maken. Deze visie bleek eveneens onder de huidige gebruikers sterk te leven. Dit resulteert in het uitgangspunt om onder alle omstandigheden communicatie mogelijk te maken tussen de bestuurders, bestuurslagen en de maatschappelijke vitale sectoren. Noodcommunicatie is niet gericht op het gebruik *binnen* operationele diensten en een eventuele opvolger van het NN staat dus in principe niet ter beschikking aan de operationele gebruiker in het veld.

Waarom noodcommunicatie?

Noodcommunicatie vormt een “last resort” waarop bij uitval van de reguliere communicatiemiddelen kan worden teruggevallen. Wanneer een overheidsdienst onder normale omstandigheden gebruik maakt van een communicatienetwerk dat robuust is en een geringe congestiekans heeft, is het niet zinvol om een aparte noodcommunicatiedienst op te zetten. De ervaring met betrekking tot uitval van telefonie, zoals onder andere in 2005 bij de stroomstoring Haaksbergen en in een verder verleden de “Henny Huisman show”, maken duidelijk dat het openbare telefonienet onvoldoende continuïteitswaarborg geeft.

Keuzes

Er zijn in feite twee keuzes ten aanzien van de toekomstige invulling van noodcommunicatie:

- 1 er wordt gebruik gemaakt van een of meerdere (reguliere) openbare of besloten netwerken. Deze netwerken krijgen technische aanpassingen waardoor ze geschikt worden voor noodcommunicatie;
- 2 er wordt een geheel nieuw separaat noodcommunicatienetwerk aangelegd.

Dit laatste alternatief zal waarschijnlijk buitengewoon kostbaar zijn. Het ligt dus voor de hand eerst te onderzoeken of er gebruik kan worden gemaakt van de eerste keuze mogelijkheid. Tegelijk moeten wij ons wel realiseren dat hoe groter de correlatie is tussen het reguliere netwerk en het noodcommunicatienetwerk, hoe kleiner de toegevoegde waarde is van de noodcommunicatievoorziening. Hoe de onderliggende architectuur van deze dienst er uit gaat zien en of er van meerdere netwerken gebruik zal worden gemaakt is op dit moment nog niet bepaald.

Functionaliteiten

De hedendaagse informatie-uitwisseling bij calamiteiten gaat verder dan alleen spraak en het ligt voor de hand dat het toekomstige gebruik nog veelzijdiger zal zijn en onder andere multi-media kenmerken zal hebben. Als de faciliteiten en functionaliteiten van de toekomstige noodcommunicatie niet goed aansluiten op deze ontwikkelingen, ontstaat de situatie dat de noodcommunicatiedienst een communicatiemedium wordt dat niet, of slecht geïntegreerd is met de dagelijkse praktijk van

de diensten die ermee moeten werken. In feite is dat dezelfde situatie die nu ook voor het huidige NN geldt. Vroeger was men al tevreden met functionaliteiten als “terugbellen bij bezet” of een conferentie gesprek. De gemiddelde gebruiker benutte overigens naar schatting maar 20% van al deze mogelijkheden. In moderne communicatiesystemen is het aantal functionaliteiten nog veel groter. Het is daarom van belang dat er een goede “human interface” zal zijn, waardoor de drempel om functies te benutten laag komt te liggen. Bestuurders zijn per definitie geen techno “whiz kids” en onder de druk van een calamiteit zijn zij dit zeker niet. Met andere woorden, de focus zal bij de selectie van de noodcommunicatie wellicht eerder dienen te liggen op de “human interface” dan op het aantal functionaliteiten.

Een grote verzameling van faciliteiten en functionaliteiten kan leiden tot complexere communicatieoplossingen die wellicht kwetsbaarder en minder robuust zijn. In de visie van de eerder genoemde werkgroep dient functionaliteit ondergeschikt te zijn aan betrouwbaarheid.

Prijsstelling

In gesprekken met de deelnemers aan het verkennende onderzoek is gesignaleerd dat de prijsstelling van een eenvoudige spraakaansluiting bij een nieuwe noodcommunicatiedienst in de orde van grootte van de huidige NN prijsstelling moet liggen. Naarmate er meer services/faciliteiten op een net mogelijk zijn, wordt een aansluiting kostbaarder. Het gevaar is dan dat abonnees moeten betalen voor faciliteiten die zij niet afnemen.

Wat staat ons te doen?

Allereerst dienen op korte termijn de eisen, waaraan het netwerk moet voldoen, te worden vastgesteld. Daarna is het wellicht zinvol een marktverkenning uit te voeren. Mede aan de hand hiervan kan een definitief programma van eisen worden opgesteld. Hierna kan een aanbesteding worden gedaan. Parallel hieraan dient het wettelijke kader waarbinnen noodcommunicatie valt, te worden uitgewerkt. Dit hele traject tot aan de gunning zal een doorlooptijd hebben die waarschijnlijk meer dan een jaar zal beslaan. De tijd gaat dringen; BZK is ‘aan zet’.

Edgar Heukensfeldt Slaghek,
lid werkgroep Nationaal Noodnet, consultant Etel Telecom
Consultancy

Op zoek naar een opvolger voor het Nationaal Noodnet

Eind jaren tachtig van de vorige eeuw beëindigde KPN de mogelijkheid om voor bestuurlijke en operationele coördinatie bij rampen gebruik te kunnen maken van telefoonvoorzieningen die gebaseerd waren op zogenaamde (voorbereide) inductorverbindingen. Als vervanger werd het Nationaal Noodnet (NN) geïntroduceerd. Om die reden besloot de ministerraad in juni 1988 alle bestaande noodnetten op te heffen. Het huidige beheercontract voor het NN is namens de Staat der Nederlanden door het ministerie van EZ met KPN Telecom afgesloten. In 2003 is er een verlenging afgesproken van 5 jaar. Dat betekent dat het contract eind 2008 afloopt.

Het huidige Nationaal Noodnet

Het NN is gerealiseerd om zeker te stellen dat te allen tijde communicatie (tenminste spraak en fax) mogelijk is tussen instanties die een rol/functie vervullen binnen de kaders van de hoofddoelstellingen van crisisbeheersing (voorheen het Civiele Verdedigingsbeleid). Kenmerken om het NN te beschrijven zijn dan ook “robuustheid” en “bedrijfszekerheid”, ook onder uitzonderlijke omstandigheden. Het openbare telefoonnet dat normaliter gebruikt wordt voor contacten met allerlei instanties, wordt bij een ramp namelijk ook massaal door de bevolking gebruikt. Uit ervaring blijkt dat dit net dan vrijwel niet meer geschikt is om het overheidsoptreden te coördineren (als gevolg van congestie). Denk daarbij aan de effecten tijdens de jaarwisseling en tijdens de Hennie Huisman Show in het begin van de jaren negentig. Het gevolg was dat het telefoonnet overbelast raakte en zelfs hulpdiensten als 112 niet meer bereikbaar waren. Ook kan er degradatie van het openbare telefoonnet ontstaan, bijvoorbeeld door het

uitvallen van elektriciteit of het stuktrekken van (een) telefoonkabel(s).

Wetgeving

Het Nationaal Noodnet is gerealiseerd kort nadat in Nederland besloten werd om de telecommunicatiemarkt te liberaliseren. Op dat moment was KPN (voorheen PTT) de enige aanbieder van telefoonvoorzieningen. Het lag dus voor de hand dat KPN de leverancier werd van dit netwerk. In de loop der tijd zijn er echter meerdere aanbieders van telecommunicatiediensten op de Nederlandse markt toegelaten en heeft KPN niet meer het monopolie. Om de continuïteit van het Noodnet te borgen is in 1999 de regeling voorbereiding Buitengewone Omstandigheden Telecommunicatiewet van kracht geworden. Hierin staat vermeld: *de aanbieder Koninklijke KPN N.V. houdt met betrekking tot de in het eerste lid genoemde voorbereiding de bijzondere voorziening van het Nationaal Noodnet in stand ten behoeve van de daarop aangesloten abonnees.* (artikel 3 lid 2). Het feit, dat KPN in de regeling is genoemd ontslaat het Rijk er echter niet van om een privaatrechtelijke

overeenkomst te sluiten, waarmee de beheerskosten van KPN ten behoeve van het noodnet worden gedekt. Dit contract loopt eind 2008 af.

Het ministerie van Economische Zaken wil de verplichting tot instandhouding van het Noodnet uit de regelgeving halen. Dit sluit aan bij de doelstelling van liberalisering (je kunt niet de ene aanbieder verplichten een dienst in stand te houden en de andere niet). Bovendien is EZ van mening dat elke instantie (bedrijf of overheidsorganisatie) zelf verantwoordelijk is voor zijn communicatie en, voor zover deze dat nodig acht, voor het treffen van back-up voorzieningen als de reguliere communicatie uitvalt (noodcommunicatie).

Het Nationaal Noodnet is een aanvullend netwerk voor communicatie tussen instanties die een specifieke taak hebben in crisissituaties. Alleen deze instanties krijgen, na goedkeuring van een betrokken ministerie, toegang tot het Nationaal Noodnet. Zij moeten daarbij voldoen aan tenminste één van de volgende criteria:

- tijdens vredescalamiteiten wordt een bijdrage geleverd in het kader van de rampenbestrijding en hulpverlening;
- tijdens buitengewone omstandigheden wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding van de vier vitale belangen in het kader van crisisbeheersingsbeleid van de overheid (openbare orde en veiligheid, nationale rechtsorde, internationale rechtsorde en economische veiligheid).

Aangezien BZK verantwoordelijk is voor de (nood)-communicatie tussen de bestuurders in Nederland c.q. voor het nationale crisisbeheersingsbeleid ligt het voor de hand dat BZK het voortouw neemt om te beslissen of een nieuwe noodcommunicatievoorziening noodzakelijk is. Sinds de komst van het Nationaal Noodnet heeft de technologie op het gebied van telecommunicatie een enorme vlucht genomen. Met name de komst van glasvezeltechnieken biedt ongekende mogelijkheden. Nu er, gegeven het aflopende contract, een beslissing genomen moet worden over een eventuele opvolger van het NN, mag niet in de val getrappt worden om aan deze keuze het gehele domein van crisiscommunicatie op te hangen. Hoewel de neiging hiervoor wel aanwezig is, is een dergelijke benadering niet juist. Voorzieningen noodzakelijk voor crisiscommunicatie dienen namelijk niet anders te zijn dan de telecommunicatievoorzieningen en procedures die ook in de dagelijkse situatie worden gebruikt of toegepast. Gebruik maken van een systeem dat slechts tijdens crisissituaties wordt toegepast, zal snel communicatieproblemen in de hand werken, omdat de (andere) apparatuur en toegepaste procedures onvoldoende bekend zijn. Concreet betekent dit dat er voor crisiscommunicatie normaal gesproken geen gebruik gemaakt wordt van een noodnet. Slechts wanneer er sprake is van uitval of ernstige degradatie van "normale" tele-

communicatiediensten, zou mogelijk teruggevallen moeten worden op een zogenaamde "last resort"-voorziening. Dit zou de opvolger van het NN kunnen/moeten zijn.

Met het oog op een eventuele opvolger van het Nationaal Noodnet heeft de directie Crisisbeheersing van het ministerie van BZK een enquête gehouden onder de coördinatoren Vitaal alsmede de hoofden van de Departementale Coördinatie Centra. Met de belangrijkste conclusies uit dit onderzoek als basis is gestart met het ontwikkelen van een visie die moet leiden tot een programma van eisen waaraan een opvolger van het huidige noodnet moet voldoen.

*Jaap Lodder,
coördinerend beleidsmedewerker, afdeling Preparatie
Decentraal, directie Crisisbeheersing, ministerie van BZK*

Nationaal Brandveiligheidscongres 2007

Op 24 mei werd in de Doelen in Rotterdam het Nationaal Brandveiligheidscongres 2007 georganiseerd door de Stichting Bouw Research (SBR) in samenwerking met de ministeries van BZK en VROM. De Schipholbrand was voor BZK aanleiding om samen met VROM en de VNG het Actieprogramma op te starten dat moet leiden tot een grotere bewustheid van de eigen verantwoordelijkheid voor brandveiligheid bij mensen die betrokken zijn bij het ontwerpen, bouwen, beheren en gebruiken van een gebouw. Bewustwording is een proces van lange adem. Het programma heeft een looptijd van twee jaar. De focus is in eerste instantie gericht op de minder zelfredzamen, omdat zij het meeste risico lopen. Het gaat daarbij om instellingen met bewoners en gebruikers die kwetsbaar zijn of afhankelijk zijn van anderen voor hun

Actieprogramma Brandveiligheid

- 1 Verhoging bewustzijn bij de diverse betrokkenen door:
 - a inzichtelijk maken van de ketenverantwoordelijkheid bij brandveiligheid;
 - b ontwikkelen van een communicatiestrategie;
 - c mondiger maken van doelgroepen.
- 2 Ontwikkelen van een aan deze tijd aangepaste visie op brandveiligheid.
- 3 Zorgen voor voldoende kennis en vaardigheden door:
 - a in kaart brengen van de aanwezige kennis op het gebied van brandveiligheid;
 - b inrichten kenniscentrum;
 - c kennisuitwisseling;
 - d integratie brandveiligheid in opleidingen.
- 4 Borging van brandveiligheidsdenken en handelen door:
 - a ontwikkelen van een (brand)veiligheidsmanagementsysteem;
 - b ontwikkelen van een 'veiligheidseuro';
 - c zorgen voor afspraken en convenanten over brandveiligheid.

veiligheid; zoals ziekenhuizen, verzorgingshuizen, kinderopvang, basisscholen en politiecellen.

Meer informatie:

hans.spobeck@minbzk.nl 070-4267365.

Binnen de grenzen van het redelijke

Uri Rosenthal belichtte tijdens het Brandveiligheidscongres dit onderwerp in het perspectief van een veranderende politiek, de invloed van de media en de juridisering van de maatschappij.

Branden

Wij kunnen niet zonder water. Watercrises komen door teveel of te weinig water. Vuur was ooit een absolute levensnoodzaak: licht, warmte en bescherming tegen wilde dieren. Maar ongecontroleerd vuur – brand – is vanaf het begin van de beschaving het schrikbeeld van de mensen geweest, in het bijzonder op plaatsen waar mensen in grotere aantallen bij elkaar waren. Vuurbeheersing behoort tot de oudste taken van gemeenschappen en, later, hun autoriteiten. Babylon had

gedetailleerde bouwvoorschriften voor brandveiligheid. De straf voor wie bij een brand probeerde eigendommen te onvreemden, was verbranding in hetzelfde vuur. Crises en rampen bepalen in belangrijke mate onze collectieve herinnering: voor en na de oorlog, voor en na de gijzelingen, en zeker ook voor en na de ramp die gepaard ging met grootschalig vuur. Onze recente geschiedenis van crises en rampen trekt een spoor van vuur en branden: de Bijlmerramp, de vuurwerkramp van Enschede, de cafébrand van Volendam, de Schipholbrand.

De Schipholbrand staat niet alleen symbool voor de impact van branden, maar ook voor de verantwoordelijkheid van de staat jegens zijn burgers en jegens degenen die op last van die staat in het staatsdomein vast worden gehouden.

- 1 Veiligheid is een kerntaak van de overheid.
- 2 Veiligheid van overheidsgebouwen is een bijzondere verantwoordelijkheid van de overheid.
- 3 Veiligheid van gebouwen waar de staat mensen vasthoudt, is een extra zware verantwoordelijkheid van de overheid.

De Schipholbrand had in eerste instantie veel minder impact dan Enschede of Volendam.

De commotie ontstond pas door een samenloop van omstandigheden. Er was een groeiende onvrede over de algemene maatschappelijk-politieke situatie en de Schipholbrand werd een van de katalysatoren in de tegenkanting tegen het kabinet-Balkenende II/III. Het deed sterk denken aan de confrontatie over de Bijlmerramp zeven jaar na dato in 1999. Bij de Schipholbrand ging het aan de hand van het onderzoek van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV, Pieter van Vollenhoven) alweer veel harder toe dan bij de parlementaire enquête naar de Bijlmerramp – of de rapporten van Oosting over de vuurwerkramp en van Alders over de cafébrand van Volendam.

De kernconclusie van het rapport van de OvV was ongewoon hard: “De Raad acht – alles overziende – de veronderstelling gerechtvaardigd dat er minder of geen slachtoffers te betreuren waren geweest als de brandveiligheid de aandacht van de betrokken instanties zou hebben gekregen. Meer precies:

- 1 de bedrijfshulpverleningsorganisatie van de DJI had beter doordacht, voorbereid en getraind moeten zijn, inclusief de samenwerking en afstemming met de brandweer;
- 2 de vleugels J en K van het cellencomplex hadden door de RGD gebouwd dienen te worden volgens het Bouwbesluit;
- 3 de gemeente Haarlemmermeer had haar verantwoordelijkheid als vergunningverlener, toezicht-houder en handhaver meer inhoud moeten geven.

De kernconclusie bleef uiteindelijk steken in een veronderstelling. Dat er ‘geen slachtoffers’ te betreuren zouden zijn geweest, als... was een modelmatige constatering: geen routinefouten, perfecte machine-organisatie, perfecte coördinatie, een total surveillance regiem. Bij zo’n conclusie had, in de woorden van de Onderzoeksraad zelf ‘meer precies’, toerekening van specifieke verantwoordelijkheden (schuld) aan de drie actoren gepast. De ministers van Balkenende III waren het eens met kritiek op de kernconclusie maar durfden

de confrontatie met de Onderzoeksraad en het parlement na de visuele presentatie van het rapport niet aan.

Lessons to be learned

Bij de brandcalamiteiten die wij in de 21ste eeuw inmiddels meegemaakt hebben, staan twee bevindingen centraal, en ik ontleen er twee cruciale conclusies plus vraagpunten aan.

Framing van crises en rampen

- 1 Crises en rampen zijn meer dan ooit katalysatoren van maatschappelijke en politieke onvrede, en ze activeren en *mobiliseren* zelf ook meer dan ooit, en veel langer dan vroeger het geval was, slachtoffers, gedupeerden en zaakwaarnemers.
- 2 Stake-holders en autoriteiten worden na een incident of ramp steeds meer onderworpen aan *juridisering*. Ten eerste rukt de claimcultuur op, ten tweede het strafrechtelijk activisme. Zie het proces tegen de Schiphol-gedetineerde, waarbij nu ook overheids-functionarissen en –instanties in het vizier zijn gekomen.
- 3 Crises en rampen zijn *gemediatiseerd*. Crisis is nieuws, nieuws is crisis. ‘Bleeding is leading’. De beeldcultuur is dominant. Rechtstreekse beelden zijn het krachtigst: vuurwerkramp, 9-11. De mediatisering gaat gepaard met verdringing van feiten door emoties. Tenzij het om moedwillig gezochte risico’s gaat, identificeren we ons met de slachtoffers. Dat had ook mij kunnen gebeuren. Bij branden is het huiver over wat mensen in de confrontatie met onbeheersbaar vuur doorgemaakt moeten hebben. We halen adem wanneer we te horen krijgen dat slachtoffers meestal de dood hebben gevonden nadat ze eerst door rook bedwelmd zijn geraakt.
- 4 Crises en rampen zijn *gepolitiseerd*. Dit manifesteert zich in het bijzonder in gepolitiseerd onderzoek dat vervolgens uitmondt in het wegzenden van politieke, en niet te vergeten – vanaf het begin van de jaren negentig – ambtelijke autoriteiten.

Het is zaak in het veiligheidsbeleid op deze trends te anticiperen en ervan uit te gaan dat ze in intensiteit zullen toenemen. *If you can't beat them, join them*. De toetssteen is uw legitimiteit/geloofwaardigheid. Denk dus niet dat je het technisch-bureaucratisch kunt oplossen. Besef dat je, als je slordig omgaat met veiligheidsvoorschriften en vergunningverlening, de ramp vóór de ramp in de hand werkt. Wees transparant in je bezigheden, ook naar de media toe – de beste garantie voor een faire bejegening als je opeens met een ernstig incident of calamiteit geconfronteerd wordt. En: de kritieke vraag is absoluut niet of je ernstige incidenten en rampen in de toekomst kunt voorkomen maar of je alles binnen de grenzen van het redelijke hebt gedaan, om ze tegen te gaan en de gevolgen ervan zoveel mogelijk te reduceren. Veiligheid is en >>>

blijft onderworpen aan de *trade-off* met andere waarden en belangen, niet alleen met de commercie maar bijvoorbeeld ook met milieueisen.

Niet alleen branden

Wij zijn in staat om rampen en branden met terugwerkende kracht onmogelijk te maken. Geen vuurwerkfabriek meer in een woonwijk, geen cafés met hoogst brandbare versieringen, geen penitentiaire gebouwen met brandgevaarlijke materialen. Vergelijk het met de landelijke controles en nieuwe voorzieningen en voorschriften na het instorten van de balkons in Maastricht vier jaar geleden.

Reconstructie (brandproef) brand in cellencomplex Schiphol-Oost.
Afbeelding uit film *Onderzoeksraad voor Veiligheid* bij presentatie rapport.

Hoed u derhalve voor brandfixatie. Er zijn andere kandidaten voor incidenten, zware ongevallen, crises en rampen. Laten we een eenvoudige matrix maken. Allereerst kijken we nu niet alleen naar de brandgevaarlijkheid van horecagelegenheden en typische overheidsgebouwen, maar ook naar die van vervoermiddelen (bussen, metro's, treinen), ziekenhuizen, scholen en evenementen. Vervolgens kijken we naar andere typen risico's die elk van deze objecten en locaties kunnen bedreigen: materiaalmoetheid van vervoermiddelen, een gijzeling in een ziekenhuis, een *shoot-out* op een school, zelfdestructief massagedrag tijdens een evenement. We kijken daarbij dus niet alleen naar *safety* maar ook naar *security*, en vooral naar de connecties tussen beide. Bij *security* gaan we ook weer terug naar de brandveiligheid. Brandstichting uit kwade wil, met zeer boze opzet. Dan hebben we ineens te maken met pyromanen,

criminelen en terroristen – en met de vraag of we ook daaraan denken bij brandbestendigheid en brandveiligheid.

Dus: inventariseer *safety* en *security* risico's en richt de strategie en het beleid op de relevante cellen in de matrix. Dus niet alleen op de brandveiligheid, maar ook en in onderlinge samenhang op constructierisico's, op de robuustheid bij extreme weersomstandigheden en, niet te vergeten, op de externe en interne security.

Veiligheidscultuur

Over de gehele linie is up-grading noodzakelijk van de veiligheidscultuur. Dit valt te illustreren met het verhaal hoe werknemers in de bouw en andere locaties en onder uiteenlopende omstandigheden omgaan met het voorschrift een helm te dragen.

We onderscheiden vijf fasen¹:

- 1 pathologische veiligheid – we hebben geen helm nodig, bij ons gebeurt er niets, de helmen liggen in het magazijn te roesten;
- 2 reactieve veiligheid – er heeft een ernstig ongeval plaats, er komt een dienstbevel, dat wordt niet nageleefd;
- 3 calculerende veiligheid – veiligheid komt in audits en managementrapportages terecht, het management stuurt op cijfers;
- 4 proactieve veiligheid – er wordt in veiligheid geïnvesteerd, zowel personeel als materieel, met inbegrip van incentives;
- 5 generatieve veiligheid – veiligheid vindt haar plaats in de gehele veiligheidsketen, wordt gestimuleerd, wordt verinnerlijkt (Alders, ORV), niet alleen brandweer en veiligheidsexperts maar allen die in de sector werkzaam zijn, plus ook nog eens aannemers en onderaannemers.

U kunt zelf bekijken in welke fase locaties, organisaties, instellingen en evenementen waar en waarvoor u werkt of waarmee u te maken hebt, zijn aanbeland.

Als u er nog een schep bovenop wilt doen, raakt u aan wat we een *high-reliability* situatie noemen. Die komen we tegen in organisaties die uitzonderlijk riskant werk te doen hebben, maar desondanks een ongekend hoge veiligheidsscore hebben. Bijvoorbeeld luchtverkeersleiding, sommige energiebranches, sommige gezondheidsinstellingen.

We weten dat die organisaties zich kenmerken door:

- 1 volstreekte duidelijkheid over wie waarvoor

¹ P. Hudson, 'Safety Management and Safety Culture. The Long, Hard and Winding Road', in: W. Pearse, C. Gallagher & L. Bluff, *Occupational Health & Safety Management Systems: Proceedings of the First National Conference*, Crown Content, Melbourne 2001.

- verantwoordelijk is;
- 2 sterke gevoeligheid en ontvankelijkheid voor operationele expertise;
- 3 blame-free reporting;
- 4 een sterke kennis- en innovatie-*drive*;
- 5 vergaande oefenbereidheid, inclusief protocollering, *drills* en onaangekondigde *audits*;
- 6 door-organiseren van de veiligheidscultuur in de eigen organisatie;
- 7 betrokkenheid bij het doen en laten van anderen zoals de brandweer.

Brandbestrijders

Bij de brandbestrijding denken we in ons land onmiddellijk aan de overheids- en bedrijfsbrandweer. In andere landen – Zwitserland, Verenigde Staten – begint het bij de burgers zelf, bij de scholen, in de gebouwen waar mensen werken en verpozen. Zelfredzaamheid begint bij ons op te komen, maar het woord werkt niet echt mee. In Amerika hebben ze het over resilience – over de veerkracht waarover gemeenschappen zelf beschikken ter voorkoming en bestrijding van onheil. Toegegeven, dat betreft vooral middle class America. Zie als tegenpool New Orleans, en trouwens ook veel branden in arme districten..

De brandweer is, ondanks haar traditionele naam, al veel verder. Sinds de jaren tachtig heeft de brandweer zich ontwikkeld, eerst naar een rampbestrijdingsorganisatie,

en vervolgens naar een veiligheidsorganisatie. Het publieke imago is dat van dertig-veertig jaar geleden, de werkelijkheid is een andere.

Kernproblemen die de brandweer moet adresseren, zijn:

- 1 de almaar toenemende verantwoordelijkheid voor de ramppreventie, dus het voorkomen van de ramp voor de ramp;
- 2 het enorme probleem van de steeds complexere voorwaarden voor effectieve brandbestrijding: internationaal het probleem van de ‘first responders’ – 9-11, met inbegrip van security/terrorisme risico’s, maar ook het identificeren en bestrijden van gevaarlijke stoffen (Willem van der Zwan begin 2007 bij Velsen);
- 3 betrokkenheid bij de ramp na de ramp: de steeds lastigere problemen van nazorg en lange termijn doorwerking van kritieke gebeurtenissen – niet te vergeten ook in de eigen organisatie.

De brandweer staat voor de wezenlijke vraag welke specialistische expertise ze zelf in huis moet hebben en welke expertise ze om zich heen moet organiseren. Dit congres is een aardige proeve van gebundelde expertise. Die moet u dan wel over en weer goed benutten. Natuurlijk wel binnen de grenzen van het redelijke.

Prof. dr. Uri Rosenthal,

voorzitter COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement

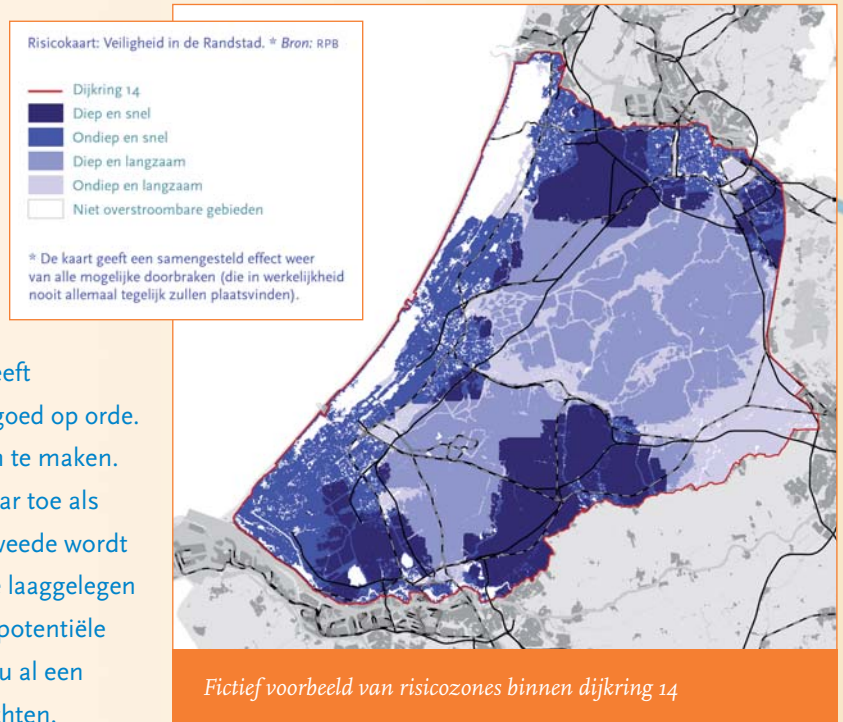
Samenwerkende overheid bij bestrijding milieu-incidenten

Op maandag 4 juni 2007 ondertekenden Inspecteur Generaal Wolters van VROM en directeur Van den Heuvel van de DCMR Milieudienst Rijnmond een samenwerkings-overeenkomst tussen het Beleidsondersteunend Team Milieu-incidenten (BOT-mi) en DCMR.

Bij DCMR is het Landelijk Informatiepunt Ongevalsebestrijding Gevaarlijke stoffen (LIOGS) ondergebracht, die vooral in het eerste uur ondersteuning verleent bij de bestrijding van milieucalamiteiten. De Chemisch adviseurs van de afdeling Industrie vervullen hierin een belangrijke rol. Daarnaast levert het BOT-mi ook ondersteuning ten tijde van milieucalamiteiten, zoals meet- en analysefaciliteiten en adviezen op het gebied van milieu, gezondheid en voedselveiligheid. Het BOT-mi is een samenwerkingsverband tussen verschillende

ministeries (VROM, BZK, VWS, Defensie en LNV) en instituten.

Door deze samenwerking tussen het DCMR/LIOGS en het BOT-mi ontstaat één loket, waarbij kennis en informatie kan worden gedeeld. Hiermee wordt voorkomen dat verschillende of tegenstrijdige adviezen tijdens een calamiteit worden verstrekt aan de hulpverleningsorganisaties. Deze faciliteit is 24 uur per dag bereikbaar en beschikbaar. De samenwerking vindt plaats bij incidenten met chemische stoffen. Daarbij wordt gedacht aan lekkages, brand, transportcalamiteiten, ontploffing, dreiging van ongevallen en dergelijke. De aansluiting van DCMR bij het Beleidsondersteunend Team milieucalamiteiten betekent een gedegen aanvulling met chemische kennis en operationele incidentenervaringen.

In vergelijking met veel andere landen heeft Nederland zijn bescherming tegen water goed op orde. Toch zijn er twee redenen om ons zorgen te maken. Ten eerste neemt het overstromingsgevaar toe als gevolg van de klimaatverandering. Ten tweede wordt steeds meer vermogen geïnvesteerd in de laaggelegen gebieden, die kunnen overstromen. Een potentiële overstroming zal in deze gebieden ook nu al een bijna onacceptabele gevolgschade aanrichten.

Overstromingsrisico's binnen de dijken

Welke mogelijkheden zijn er om het risico van een overstroming te verminderen? In de eerste plaats kan de kans op een overstroming worden verkleind door de waterkeringen te versterken; de traditionele, en op korte termijn goedkoopste, oplossing. In de tweede plaats kan de gevolgschade van een potentiële overstroming worden verminderd. Omdat ruimtelijke investeringen sneller gaan dan het tempo van dijkversterkingen is dit vooral zinnig voor de langere termijn. De optimale strategie bestaat daarom uit een combinatie van maatregelen die zowel de kans als de gevolgschade verminderen, zo meent het Ruimtelijk Planbureau in een recente publicatie.

Een ander risicomanagement

Een belangrijke eerste stap voor een dergelijke ruimtelijke waterstrategie is te erkennen dat er ook binnendijks verschillende risicozones bestaan. Binnen een dijkkring onderscheiden we er vier.

Voor elk risicogebied kan vervolgens de meest geschikte mix van fysieke en bestuurlijke maatregelen worden vastgesteld die het overstromingsrisico verkleinen; zie de tabel op de volgende pagina.

Traditionele fysieke maatregelen om het overstromingsrisico te verminderen houden het water weg van bebouwing, bijvoorbeeld door middel van dammen, dijken en duinen. Daarnaast kan meer ruimte worden gegeven aan het water

door de dijken terug te leggen, het rivierbed te verdiepen en door de aanleg van calamiteitenpolders.

Andersom kunnen we ook de bebouwing weghouden van het water. Denk aan het ophogen van woonwijken zoals in Westergouwe en het vloedbestendiger maken van individuele gebouwen. In dit geval gaat het vooral om de beperking van schade.

Het bestaande bestuurlijke instrumentarium, bijvoorbeeld de Watertoets of de Waterkansenkaart, biedt in theorie al mogelijkheden voor een goede integratie van waterrisico en ruimtelijke inrichting. Dat dit in de praktijk niet altijd voldoende is, heeft onder meer te maken met de rol-opvattingen van provincie, gemeente en waterbeheerder, en met de bestuurlijke drukte in de ruimtelijke ordening. Een andere rol-opvatting van de betrokken partijen zou moeten leiden tot een goede afweging van waterveiligheid in de ruimtelijke ordening. Zo kunnen provincies en Rijk het overstromingsgevaar een belangrijker rol laten spelen in de locatiekeuze. In de meest risicovolle gebieden, waar het water snel en met grote hoogte komt, moeten zij ofwel zeer terughoudend zijn met bouwen, ofwel door middel van forse aanpassingen – bijvoorbeeld door plaatselijk op te hogen – de lokale veiligheid vergroten.

Maar ook voor de bestaande bebouwing zijn er legio bestuurlijke maatregelen om de schade te beperken. Zo zou een waterverzekering kunnen helpen om de schade

Maatregelen	Reductie van de kans		Reductie van de schade	
Fysiek	Wering Ophoging Berging/Buffering	Locatiekeuze	Aanpassing individuele gebouw Meebewegen	Evacuatie
Bestuurlijk	Normering		Voorschriften omtrent functies en gebruik Financiële regelingen	
	Risicocommunicatie naar burger			

sneller en efficiënter te herstellen. Bovendien helpt zo'n verzekering burgers en overheid zich meer bewust te worden van het risico, zeker als een deel van het financiële risico zou komen te liggen bij de overheden die de locatie voor woningbouw bepalen. Communicatie is in dit verband eveneens van belang. Niet alleen voorlichting over wat te doen in noodgevallen, maar ook, en meer algemeen, voorlichting met behulp van risicokaarten die behulpzaam kunnen zijn bij het bepalen van de premies voor een waterverzekering.

Voor vrijwel alle overheden is het zaak een goede evacuatiestrategie uit te werken. Een evacuatie bij een overstroming vraagt om een heel andere aanpak dan een evacuatie bij een andere calamiteit. Het water maakt vluchtwegen immers al snel onbruikbaar. Ook evacuatie vraagt van de ruimtelijke ordening een goede zoneringskaart van het binnendijks gebied: in welke gebieden moeten mensen bijvoorbeeld thuis een hogere verdieping opzoeken of juist een hoog gebouw in de omgeving, omdat het water hen te snel bereikt? In welke gebieden is er genoeg tijd om een evacuatie te organiseren? En welke vluchtroutes kunnen dan worden geoptimaliseerd?

Ten slotte zouden gemeenten meer verantwoordelijkheid kunnen dragen bij het uitwerken van voorschriften over functie en gebruik van gebouwen. Denk aan de bouwwijze van ziekenhuizen en belangrijke nutsvoorzieningen.

Maatregelen om de ligging van risicozones te beïnvloeden

Het is goed om te beseffen dat de risicozones niet absoluut vastliggen. In een goed uitgewerkte ruimtelijke waterstrategie kan men proberen de ligging van de risicozones te beïnvloeden. Zo kan compartimentering het water vertragen en geleiden, en daarmee een gebied tot een veiliger risicozone maken. Ook strategische waterberging kan, als het een rivieroverstroming betreft, worden ingezet om de komst van het water te vertragen. En op lokale schaal kan ophoging, ook tot niet-veilige hoogte, het tijdstip vertragen waarop het water de bebouwing bereikt.

Ruimtelijke kwaliteit

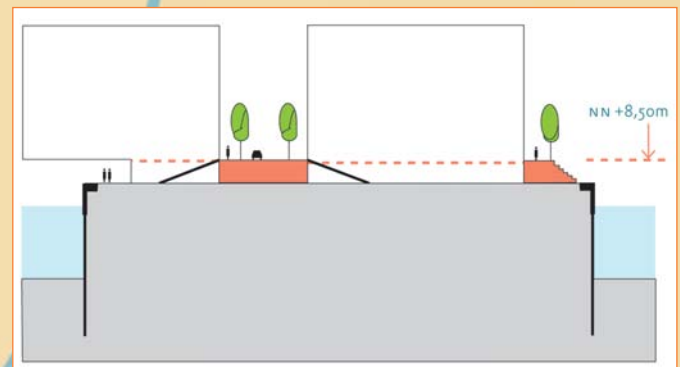
In een goed uitgewerkte ruimtelijke waterstrategie staat de reductie van mogelijke schade centraal. Dat kan in de praktijk betekenen dat de ruimte multifunctioneel wordt gebruikt, maar ook dat de traditionele fysieke scheiding tussen waterstaatswerken en ruimtegebruik in stand blijft. Het centraal stellen van vermindering van gevolgschade

stelt ons voor een andere plannings- en ontwerpogave maar kan ook een ruimtelijke meerwaarde hebben. Er zijn vele voorbeelden van plekken waar het water veel dichterbij de bebouwing komt dan in Nederland gebruikelijk is, en waar dat juist prachtige steden oplevert. Zo wordt in Hamburg een gebied buitendijks ontwikkeld waar overstroming door een stormvloed vanuit de Noordzee niet wordt uitgesloten, maar waar de gebouwen juist 'vloedbestendig' worden gemaakt (zie figuur hieronder). Ook in Nederland zijn hiervoor volop kansen. Zeker omdat de vraag naar woonmilieus aan het water groter wordt; huizen leveren meer op als ze nabij het water liggen.

Conclusies

Risicokaarten van binnendijks gebieden zijn een voorwaarde voor de voorgestelde ruimtelijke waterstrategie. Een dergelijke waterstrategie bestaat uit een mix van fysieke en bestuurlijke maatregelen. De fysieke maatregelen zijn gebonden aan het risicoprofiel van het gebied; de bestuurlijke maatregelen zijn vooral regionaal van aard. Met name provincies kunnen een belangrijke rol spelen binnen de – bestuurlijk sterk versnipperde – dijkringen. Op lokale schaal kunnen gemeenten erop toezien dat bepaalde gebouwen of delen van gebouwen geen belangrijke publieke functies krijgen toegekend. Ten slotte moeten gemeenten en projectontwikkelaars gaan inzien dat waterveiligheid geen lastige voorwaarde is, maar juist kansen biedt voor meer kwaliteit in de leefomgeving.

*Overstromingsrisico als ruimtelijke opgave,
Leo Pols, Pia Kronberger, Nico Pieterse, Joost Tennekens,
Rotterdam/Den Haag: NAI Uitgevers/RPB.*

In Hamburg bouwt men aangepast in een risicovol gebied.

Startbijeenkomst Taskforce Management Overstromingen (TMO)

Ervaren doeners kunnen Nederland weer waterproof maken

Taskforce Management Overstromingen

Nederland is goed beschermd tegen het water.

Maar die veiligheid is niet vanzelfsprekend.

Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat

Tineke Huizinga-Heringa vindt dat alle kennis van ervaren doeners nodig is om "een watersnood niet te laten ontaarden in een waterramp".

De staatssecretaris wond er tijdens de startbijeenkomst van de TMO op 25 mei in Amersfoort geen doekjes om: Nederland is niet goed voorbereid op overstromingen. Geen verwijt aan de ruim honderd aanwezige professionals op het gebied van watermanagement, rampenbestrijding en hulpverlening. „Ieder heeft op eigen terrein het werk vast wel redelijk op orde, maar een ramp als Katrina in de VS liet zien dat dit niet genoeg is. Bestuurders en uitvoerenden moeten perfect op elkaar zijn ingespeeld.” Vooral door de klimaatveranderingen en zeespiegelstijging is haast geboden. „Nederland is de laagstgelegen en dichtbevolkste delta ter wereld. Eigenlijk is onze grootste dreiging een overstroming.” Het kabinet besteedt de komende acht jaar 5 miljard euro aan verbetering van de waterkeringen. Huizinga: „We zijn daarmee weer het best beveiligde land tegen waterrampen, maar weten ook dat het tóch een keer fout kan gaan.”

Watercoalitie

Huizinga zei dat alle hulp rond waterrampen niet centraal kan worden geregeld. Vooral in de veiligheidsregio's en dijkringen moet veel werk worden gedaan. „De leemtes in de organisatie zijn in kaart gebracht, er ligt een blauwdruk voor een verbeterprogramma. Maar u moet het doen samen met de Taskforce.”

TMO-voorzitter Jan Franssen zei dat het niet eenvoudig is de acht actiepunten in anderhalf jaar tot een goed einde te brengen. „Maar juist daarom is er een Taskforce ingesteld. Er moeten nu een paar enorme stappen vooruit worden

gezet.” In rampenplannen van gemeenten is nog te weinig aandacht voor waterrampen, er moet volgens Franssen gewerkt worden aan een coalitie tussen waterbeheerders en veiligheidsmensen. „De waterwereld heeft het over calamiteiten en bestuurders zeggen rampen. We spreken nog niet altijd dezelfde taal. De TMO is er om u te helpen, maar wij gaan het niet voor u bedenken. U bent de professional, uw ideeën moeten de crisisbeheersing en -opvolging beter maken.”

Nieuwe vijand

Programmamanager TMO Ruurd Reitsma grapt blij te zijn met zijn nieuwe functie. „Het is als luitenant-generaal buiten dienst enerverend om een nieuwe vijand te hebben.” Reitsma maakte zichtbaar dat de TMO al begonnen is met een praktische vertaling van de acht opdrachten. Zo wordt er geïnvesteerd in regionale oefeningen als Viking 2, rampenbestrijdingsplan Hoogwater Zeeland en Dijkkring 14. Reitsma wil grenzen tussen domeinen slechten, want „wassend water houdt zich ook niet aan grenzen.” De TMO gaat geen verantwoordelijkheden overnemen of snijden in bevoegdheden van anderen. „We zijn tijdelijk en onze missie is de professionals te ondersteunen waar dat kan en nodig is, wij zijn een doe-organisatie voor doeners.”

Realistische scenario's

Een van de opdrachten is het maken van realistische overstromingsscenario's. Die zijn de basis van de activiteiten van de Taskforce. TMO-lid Gerard Doornbos: „de TMO

kiest voor het Ergst Denkbare Overstromingsscenario, kortweg EDO. Niet om het moeilijk te maken, maar om onszelf niet voor de gek te houden. Er moet ervaring zijn over wat er gebeurt als het een keer op grote schaal goed mis gaat.”

Doornbos liet een simulatie zien met duindoорbraken aan de Noordzeekust, waar drie zones door worden getroffen. Doornbos geruststellend: „Scenario’s blijven een indicatie, we moeten ons er niet blind op staren.” De zaal was echter muistil toen de enorme lappen ‘onder water blauw’ op het scherm verschenen. Een medewerker van de provincie Zuid-Holland vertelde dagvoorzitter Natascha Kuit dat in de huidige waterrampenplannen rekening was gehouden met enkele doden en evacuatie van 10.000 mensen. „Nu ik dit zie, schrik ik. Dit wordt een enorme operatie.”

Communicatie

Risicokaarten en nieuwe overstromingsscenario’s worden ook benut om burgers en bedrijven beter te informeren over risico’s. TMO-lid Albertine van Vliet-Kuiper noemde de lastige spagaat van risicocommunicatie: „We willen niemand bang maken, maar burgers moeten weten wat men kán doen als het water komt. Door goede communicatie moeten zij ook geprikkeld worden de juiste dingen te doen.”

Paul de Winter, burgemeester van Zijpe: „risicocommunicatie is een toverwoord dat in de praktijk niet werkt. De verwende Nederlandse burger wil dat zijn veiligheid georganiseerd wordt en verder geen gezeur.”

Professor Alfred van Hal wil de burger persoonlijk laten weten wat er kan gebeuren. „Maak voor elk adres een kaart hoe hoog het water op die plek kan komen en waar de bewoner heen kan gaan als het alarm klinkt.”

Van Vliet-Kuiper, in het dagelijkse leven burgemeester van Amersfoort, vond dat de overheid minimaal de plicht heeft iedereen deelgenoot te maken van de risico’s.

Oefenweek

Begin november 2008 komt er een landelijke oefenweek met als naam ‘Waterproef’, vertelde TMO-lid Harry

Keerweer. „De oefenweek is geen examen. Het is het meetbaar maken van de stand van zaken: waar hebben we vooruitgang geboekt? Wat kan nog beter en hoe dan? De TMO stimuleert dat u bovenregionaal oefent en dat u een complexe waterramp op het oefenmenu zet”, aldus Keerweer.

De TMO bezoekt de veiligheidregio’s om oefenplannen door te nemen. Er is ook geld beschikbaar, de TMO financiert 60% van de subsidiabele kosten met een maximum van 350.000 euro per aanvraag. Belangrijke voorwaarde voor subsidie is dat er samen gewerkt wordt met minimaal één andere partij die een regionale en organisatorische rol heeft bij een overstroming: waterschappen, brandweerkorpsen, provincies en regionale politie. Voor oefeningen in 2007 is 6 miljoen euro beschikbaar.

Van niveau 1 naar 5

Veel debat in Amersfoort over de publieke impact van een landelijke oefenweek. “Kijk naar de oefening Bonfire. Er ontstond meteen daarna een afrekenmechanisme, in de media en ook onderling.” Anderen vinden juist dat hulpverlenend Nederland te veel in achterkamertjes oefent. „We hebben het aan onszelf te danken. We laten het publiek alleen delen in de uitkomsten van een oefening. Doe het nu eens in het weekeinde en doe het samen met burgers. Laat zien hoe moeilijk rampenbegeleiding is.” Er was zorg over het grote verschil in ambitie tussen de TMO en bestuurlijke afspraken in provincies. Zo is in veiligheidsregio Friesland recent bepaald dat oefenen van waterrampen beperkt moet blijven tot risiconiveau 1: een beperkte overstroming. Het Ergst Denkbare Overstromingsscenario dat de TMO wil laten oefenen heeft niveau 5. TMO-voorzitter Franssen constateerde dat er een fors verschil is tussen datgene wat TMO wil en wat er nu in de praktijk gebeurt. “Wij kiezen bewust voor niveau 5. „Er is geen Taskforce bedacht om te blijven doen wat je altijd al doet. De actie is juist om in korte tijd veel meer te doen en heel veel van elkaar te leren. De TMO zal bestuurders dus moeten overtuigen hier geen rem op te zetten, maar juist mee te doen.” [JG]

Bijdrageregeling regionale aanpak overstromingen

Decentrale overheden hebben een belangrijke rol bij de aanpak van overstromingen. Specifiek voor de regionale partners is een bijdrageregeling opgesteld. Van 1 juni 2007 tot en met 28 september 2007 kunnen zij een aanvraag indienen voor projecten. Voor deze openstelling is € 6 miljoen beschikbaar.

Het bestrijden van de gevolgen van een overstroming vereist een multidisciplinaire aanpak. De Taskforce vindt het belangrijk dat verschillende partijen samenwerken. Projectplannen kunnen worden opgesteld door bijvoorbeeld de veiligheidsregio, regionale brandweer, GHOR regio, politieregio, waterschappen, provincies en de gemeenten. Aanvragen kunnen alleen worden ingediend door de regionale brandweer en door de GHOR regio. Deze regeling gaat uit van het één-loket-principe. Daarnaast wordt door deze aanpak de samenwerking met de partijen uit de veiligheidsregio versterkt. De bijdrage

bedraagt 60% van de subsidiabele kosten met een maximum van € 350.000, die wordt verstrekt aan de aanvrager. De hoogte van de subsidie wordt bepaald door de subsidiabele kosten van het totale samenwerkingsverband.

Meer informatie

De brochure, het aanvraagformulier en de tekst van de regeling zijn te vinden via www.hetInvloket.nl en www.platfomoverstromingen.nl

Cartoonrellen: ook in Nederland mogelijk?

Normen voor grappen in een transnationale wereld

'Elke groep, en elke samenleving, heeft, grotendeels onuitgesproken, regels over waar grappen over gemaakt kunnen worden', stelt sociologe Giseline Kuipers¹. Die regels bepalen, vaak impliciet, waar humor over mag en kan gaan en waarover niet. Niet alle humor is in normatief opzicht zomaar toegestaan. Zo is in het Westen een min of meer expliciete regel dat grappen over mensen met een lage status of een zwakkere positie eigenlijk not done zijn. Ook stevige mannengrappen over seks worden in het algemeen in de aanwezigheid van vrouwen noch door vrouwen zelf noch door een flink deel van de mannen op prijs gesteld. Grappen over zaken die als hoog of heilig worden ervaren of beleefd, zijn niet echt welkom: grappen over God en Oranje worden nogal besmuikt ontvangen. Vooruit, het mag dan tegenwoordig wel in het liberale, progressieve, tolerante, post-jaren zestig Nederland, maar niet te veel en niet te hard. Gemene grappen door niet-Joden over Joden, niet-moslims over moslims en door

niet-negers over zwarte mensen worden door velen ook wel opgevat als vernuftig verpakt antisemitisme of racisme. Het 'lagere', het 'hogere' of 'heilige' en het 'andere' zijn in de humorcultuur min of meer getaboeïeerd.

Maar de ons min of meer vertrouwde normatieve gemeenschap met zijn algemene en specifieke morele regels over humor is grotendeels verdwenen. Op een dubbele manier. Door de ingroei van grote groepen migranten in onze samenleving, maar ook door het verlies van de normatieve kracht van allerlei instellingen en tradities – denk aan de zuilen, de kerken, het dienstplichtleger, de sociale patronen van dorpen en kleine steden – zijn er zeer gevarieerde 'light communities' en een bonte reeks aan leefstijlen ontstaan die ieder hun eigen normen en waarden hanteren, ook op het terrein van de humorcultuur. Er zullen grotendeels nog wel flinke overlappingen tussen deze gemeenschappen en leefstijlen bestaan, maar deze sluiten een grote variatie van verbale en picturale

¹ G. Kuipers, 'Het eerste transnationale humorschandaal: de Mohammed-cartoons en de mondialisering van de humor', in: *Sociologie 2* (2006) 4, 461-466.

subtiliteiten absoluut niet uit. Gothic grappen zijn anders dan grappen gemaakt door een alto-groep. Cynisme of sarcasme van de Amsterdamse grachtengordel komt anders aan in Utrecht of Genemuiden. Kortom, de normen van de humor zijn diverser geworden, zij divergeren van groep tot groep. Humor is geen massaproduct meer waarin hele zuilen en grote gemeenschappen zich herkennen, maar is maatwerk geworden.

Daarnaast mag tegenwoordig iedereen onbevoegd het vak van humorist, cabaretier of columnist uitoefenen. Dat vak is niet meer voorbehouden aan Herman Finkers, Youp van 't Hek, Najib Amhali of Jörgen Rayman. Van Buitenhof tot schoolkant, van een bonte-avond op een voetbalclub in Zeeland tot de talkshow van Pauw en Witteman kunnen we grappenmakende feestvierders en feest vierende grappenmakers hun opwachting zien maken. Humor is niet alleen gedivergeerd, hij is ook gedemocratiseerd. Iedereen is een nar van zijn eigen leven en van het leven van een ander geworden. Ieder zijn smaak en wansmaak. Zonder de morele en exclusieve autoriteit van officiële en officieuze grappenmakers als Wim Kan, Toon Hermans en Freek de Jonge is het land het onoverzichtelijke werkterrein geworden van talloze excellerende en minder excellerende woelmuizen van de lach. Het stelt onze tolerantie op de proef, maar het meeste gaat schouderophalend voorbij.

In een geglobaliseerde – en vooral internet – wereld heeft humor echter ook een onvoorspelbaar aspect. Op het terrein van godsdienst en wereldbeschouwing is de wereld redelijk gepolariseerd, als ook in de verdeling van arm en rijk, van macht en onmacht. De wereld bestaat uit vele normatieve gemeenschappen, die ieder op eigen wijze negatieve, neutrale of positieve betekenis toekennen aan een als grappig bedoelde uitspraak of beeld. Het gevaar schuilt er niet alleen in dat een grap, een cartoon, een bijtende column niet wordt begrepen, zelfs niet wordt

gewaardeerd. Er is ook het gevaar dat de grap als beledigend, als agressief, als ontheiligend, als discriminerend wordt opgevat. Dan leidt de grap tot verontwaardiging, boosheid, woede. Dat nu was het geval met de Deense cartoons. Die werden door bepaalde delen van islamitische gemeenschappen als beledigend en krenkend ervaren. In een etnisch – en religieus – diverse wereld hebben grappen een lading die zeer verschillend wordt opgevat. Dat is soms voor religieuze groepen en politici in Nederland niet anders. In november 2003 riepen premier Balkenende en minister Donner de media op tot het matigen van satirische programma's over het koningshuis, die volgens hen te vaak het mikpunt van spot waren. Deze oproep leidde in Nederland tot een stevige reactie van de niet-religieuze ministers Zalm en De Graaff. De laatste vond, dat de regering over satire 'helemaal geen opvatting' behoorde te hebben. Hij ergerde zichzelf ook vaak aan dergelijke cultuuruitingen, 'maar dat is voor mij als minister geen enkele reden om daar publiekelijk iets van te vinden'.

Naar sociale calamiteitenplannen

Ik zie vooralsnog geen reden tot parallelle processen in Nederland zoals die zich voordeden bij de Deense cartoonrellen. De sociaal-economische positie van moslims is stukken beter, de kwaliteit van de democratische rechtstaat bevindt zich op eenzame hoogte in vergelijking tot de Arabische wereld, het belang krenking te vertalen (en veelal te misbruiken) in een politiek programma met ondoorzichtige agenda's is niet aanwezig. Vaststaat dat de cartooncrisis door velen zijn gebruikt om de 'boel op te hitsen', maar de redelijkheid, gematigdheid en zelf-relativering in Nederland heeft deze cartooncrisis redelijk geneutraliseerd. Natuurlijk, onder omstandigheden kan ook in Nederland een soortgelijke crisis ontstaan. Het internet bevat voldoende materiaal hiertoe. Een 'trigger-event' kan zo maar gebeuren, en er zullen altijd lieden zijn die polarisatie willen misbruiken om hun politieke agenda te vervolgen. Morele paniek kan niet uitgesloten worden, zeker niet in een land dat heen en weer deinst op heftige gevolgen van publieke morele verontwaardiging. Voor diegenen die tot taak hebben escalaties te voorkomen, is het raadzaam crisismanagement niet te beperken tot infrastructuur of de veiligheidsregio. Een sociaal calamiteitenplan is in de huidige gespannen wereld bittere noodzaak.

S. Harchaoui,

voorzitter Raad van Bestuur FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling

Dit artikel is gebaseerd op de inleiding tijdens het COT/Pinpoint-symposium "Crises in 2006" van 26 april 2007.

Opschudding in Hoogerheide; het verhaal van de moord op Jesse Dingemans

Op 1 december 2006 werd Jesse Dingemans vermoord op basisschool Klim-Op in Hoogerheide. Ben je als school en als directeur voorbereid op dit soort crisissituaties? Kun je überhaupt op zo iets voorbereid zijn?

Het verhaal van directeur Michel Brouwer.

Inleiding – voorbereid?

Het is 1 december. Je rijdt 's ochtends naar school en je gedachten zijn bij het Sinterklaasfeest. Je bent zelf vader van 2 meisjes. De een gelooft nog heilig en de ander twijfelt maar weet weer zeker dat hij wél bestaat als ze hem ziet. Met die gedachten stap je de school binnen en ook op school wijst alles in de richting van de goed heiligman. We dachten aardig voorbereid te zijn, onder andere met een ontruimingsplan dat drie keer per jaar wordt geoefend. We zijn binnen twee minuten met z'n allen buiten. Verder waren we als school geconfronteerd met een sterfgeval op 11 maart 2006. Daardoor beschikten we over een rouwprotocol wat naderhand nog besproken en waar nodig aangepast is. Verder zijn er voldoende personeelsleden geschoold door het volgen van een cursus bedrijfshulpverlening. Tenslotte lees je als directeur de nodige literatuur. Brochures zoals "Als een ramp de school treft" of "Als de school het niet meer alleen kan" etcetera. Maar persoonlijk altijd met een ondertoon van dit is wel heel erg ver gezocht. Scenario's van ontploffende chemische fabrieken en zelfmoord van ouders en/of leerlingen leken altijd erg ver van mijn bed te gebeuren.

Dan gebeurt het toch, het is uniek in Nederland en waarschijnlijk ver daarbuiten. Wat doe je dan en wat hebben we gedaan?

Communicatie

De communicatie met leerlingen is vooral door de leerkrachten gedaan. Zij werden op de ene locatie door ondergetekende en op de andere locatie door de adjunct op de hoogte gesteld. Leerkrachten hebben het naar de leerlingen verteld in de trant van: "er is iets heel ergs gebeurd, vanmiddag zijn jullie vrij". Het is belangrijk je daarbij te realiseren dat we Jesse ontdekten kort voor half twaalf. Om kwart voor twaalf gaan de groepen 1 tot en met 4 uit en om twaalf uur de rest. Haast was dus geboden. De leerkrachten zijn ingelicht door mijzelf op de ene locatie en een ouder en de adjunct op de andere locatie. Vrij snel na twaalf uur is iedereen naar de locatie Matthias Wolffstraat gekomen. Tijdens het verdere proces hebben we getracht hen vaak van informatie te voorzien. Ik heb zelf de neiging om het snel als te veel te zien. Maar mensen

willen heel graag uitgebreid op de hoogte gehouden worden. Lastig was het vooral op die momenten dat je van politie of andere instanties informatie kreeg die op dat moment nog vertrouwelijk was. Je wilt er graag mee naar de mensen ook omdat je weet dat het voor een aantal heel belangrijk is maar het kan absoluut niet.

Zelf heb ik de moeder van Jesse gebeld en haar gevraagd naar school te komen ("er is iets heel ergs gebeurd"). Zij is naar school gekomen en daar heb ik het slechtste slecht-nieuwsgesprek gevoerd wat naar mijn overtuiging mogelijk is. De vader is door politie op zijn werk op de hoogte gebracht en is daarna naar school gekomen. Later ben ik samen met de adjunct en een leerkracht nog een aantal keren op bezoek geweest. In overleg met hen is dat afgebouwd.

Communicatie met andere ouders heeft op de vrijdag van het gebeuren niet of nauwelijks plaats gevonden. Wel met twee hulpouders die met groep 5 in de aula aan het werk waren. Zij zijn door mij op de hoogte gesteld van de

afschuwelijke waarheid. Daarna heb ik hen gevraagd het vooral niet tegen de kinderen te vertellen en die tot nader order in de aula te laten. Verbijsterd moest ik ze achterlaten. Op zaterdagochtend heb ik het daar nog met ze over gehad. Als “onwettelijk” werd het door hen beschreven. Op de ochtend zelf nauwelijks. Ook hier is er veel behoefte aan informatie en men wil het snel hebben.

Gemeente, hulpverleners in de breedste zin van het woord. Komt binnen een kwartier op gang. Je bent overduidelijk. Je moet de regie terug zien te krijgen. Heel lastig. Zij zijn professionals, het is jouw school en het zijn jouw emoties. *Politie.* Erg sterk. Duidelijk. Het verhoor viel zwaar tegen (duurt haast een complete werkdag). Wat opvalt, is de enorme bereidheid om er voor je te zijn. Ik kan kwartetten met de visitekaartjes van leidinggevend. “Bel maar als het nodig is maar doe het dan ook” is de strekking.

De pers

De pers overvalt en overrompelt. De afspraak met gemeentevorlichter en voorlichter politie is duidelijk: alle informatie via het gemeentehuis via één van hen. Als je dat meldt, zegt een journalist: dus u heeft een spreekverbod. Het went wel heel snel en dan kun je je bij een redelijke vrijpostige benadering van hun kant zelf ook zo opstellen. Een en ander heeft wel tot gevolg dat je letterlijk onder politiebescherming naar het gemeentehuis moet voor de persconferentie. Verder hebben we snel als beleid gehad: interview voor het Jeugdjournaal. Lijkt me duidelijk als je directeur van een basisschool bent. Verder een interview voor de plaatselijke Bode, één keer regionaal en één keer landelijk door een interview voor Nova toe te staan. Daarna relatief weinig verzoeken meer. Vastgehouden aan dit beleid.

Persconferentie: lastig, zenuwachtig. Eén of 15 camera's maakt niet uit. Tip die ik als leerkracht gaf aan schoolverlaters om “over de camera's heen te kijken”, blijkt ook hier te werken. Bewust dicht bij de school gehouden en geprobeerd mezelf te blijven. Gewoon praten zoals je altijd doet, dezelfde woorden.

De vraag is niet of maar wanneer je er mee geconfronteerd wordt

Hulp

Gemeente: Binnen bewonderenswaardig korte tijd wordt het “hele circus opgetuigd”. Burgemeester leidt. De driehoek wordt een vierkant door de aanwezigheid van een (zeker in het begin) onwettige directeur van een basisschool. *GGD en maatschappelijk werk:* Komen snel in actie. Goede hulp.

Politie: Van de wijkagent tot de districtschef behulpzaam. Altijd te bereiken.

Ministerie: Snel met een reactie. Minister belt vanuit de auto. Komt op bescheiden manier langs om haar medeleven te betuigen en hulp aan te bieden. Daarna toch de ambtelijke molen.

Lessen

Waar je kunt, moet je voorbereid zijn. Actualiseer plannen en protocollen. Plaats het op agenda's van diverse vergaderingen. Zorg dat het terug komt. Lees het regelmatig. Zorg dat je zelf de regie houdt. Het is moeilijk om mensen die op hun gebied specialist zijn zo te sturen dat ze zo nuttig mogelijk binnen jouw organisatie zijn. Je moet weten waar de meeste behoefte aan is. Ben je zelf slachtoffer durf het in eerste instantie uit handen te geven. Spreek dat af met je MT. Communiceer veel naar al je geledingen. Nazorg kort houden en zo beperkt als maar mogelijk is. Communiceer het met je team.

Naar mijn mening is er wel veel verschil tussen de situatie waarbij de ramp zich op jouw werkplek afspeelt en waar je zelf bij betrokken bent. Ik was zelf slachtoffer doordat ik één van de mensen was die het slachtoffer vond. Dan wordt je rol een stuk lastiger te vervullen. Bij de diverse drama's die zich relatief kort geleden allemaal in Nederland hebben afgespeeld, gebeurde dat allemaal buiten de school. Natuurlijk is ook dat uitermate lastig en zwaar maar ik ben ervan overtuigd dat je je daar beter op kunt voorbereiden omdat de emotie een minder grote rol speelt. Ik zou het iedereen die het overkomt van harte gunnen dat hij /zij veel beter voorbereid dan wij (ik) aan zo'n klus zou kunnen beginnen.

Afsluitend

Kun je je op zoiets voorbereiden? Je bent heel snel geneigd om “nee natuurlijk niet” te denken. Wat ik daarbij wel met nadruk wil aantekenen, is dat je als directie absoluut zo veel mogelijk moet lezen over calamiteiten, tips e.d. Je insteek moet niet zijn het lijkt een ver van mijn bed show. Je moet jezelf niet de vraag stellen of het bij jou op school gaat gebeuren maar *wanneer*. Als je het op die manier benadert kun je die “nee natuurlijk niet” voor een heel groot deel omzeilen en gun je jezelf en je organisatie in ieder geval de meest minimale voorbereiding.

Michel Brouwer,
directeur basisschool Klim-Op in Hoogerheide

Samenvatting van de presentatie op donderdag 26 april jl. tijdens het symposium “Lessen en wetenswaardigheden crises 2006”.

In de zomer van 2006 werd Amsterdam opgeschrikt door een uitbraak van legionella.

In bijna een week tijd kon de bron met zekerheid geïdentificeerd worden. Uiteindelijk bleken er 31 mensen geïnfecteerd te zijn geweest, waarvan 3 patiënten zijn overleden. In dit artikel een beschrijving van het verloop van de uitbraak en de aanpak van een dergelijke crisis.

Legionella-outbreak in Amsterdam

Wat is legionella?

Het gaat om een bacterie die longontsteking tot gevolg kan hebben. De bacterie komt voor in water en kan slechts in bepaalde situaties gevaarlijk worden:

- de watertemperatuur moet tussen de 25 en 50 graden Celsius zijn;
- de bacteriën moeten de kans krijgen zich te vermeerderen;
- besmetting is slechts mogelijk bij verneveling van het water waarbij deze kleine druppeltjes worden ingeademd,

De meeste mensen worden niet ziek bij besmetting. Zware rokers en ouderen lopen echter een groter risico.

Op donderdag 6 juli kwamen er 's middags 3 meldingen legionella vanuit ziekenhuizen binnen bij de afdeling Algemene Infectieziekten van de GGD Amsterdam, gevolgd door 5 meldingen de dag daarop. Op zaterdag en zondag volgden nog eens 9 meldingen. Legionella is een ziekte die gemeld moet worden bij de GGD, net zoals bijvoorbeeld hepatitis A, B of C, kinkhoest en TBC.

De GGD is zo in staat om onderzoek te doen en eventueel maatregelen te treffen om verdere verspreiding van de gemelde infectieziekte tegen te gaan. Bij elke melding van legionella wordt een patiënt door een verpleegkundige van de afdeling geïnterviewd met behulp van een gestructureerde vragenlijst. Naast persoons- en ziektegegevens worden

vragen gesteld over mogelijke bronnen. Samen met de arts infectieziekten wordt vervolgens bepaald welke bronnen onderzocht gaan worden.

Zo ook bij deze meldingen. In dit geval ging het om een uitzonderlijk hoog aantal, waardoor men extra alert was en ook ondergetekende informeerde. Normaal is sprake van 10 tot 20 meldingen per jaar. Het bleek dat geen van de patiënten onlangs gereisd had en er niet direct sprake was van een gemeenschappelijke bron. Vrijwel direct ontstond daarom het vermoeden dat hier sprake zou kunnen zijn van een koeltoren of andere openbare waterbenevelende installatie.

Op vrijdag is al door de GGD een brief verstuurd naar alle huisartsenposten in Amsterdam en Diemen om alert te zijn op ziektesymptomen van legionella. Ook de ziekenhuizen in de regio werden gewaarschuwd. Bovendien verscheen het bericht op Infa@t (het informatiesysteem van het Landelijk Coördinatiecentrum Infectieziekten LCI), waardoor meteen alle GGD'en in Nederland op de hoogte waren. Op zondag is overlegd met de directeur van het Centrum voor Infectieziekten (CIB, onderdeel van het RIVM), waar het LCI onder valt. Dit Centrum is op landelijk niveau verantwoordelijk voor de infectieziektebestrijding. Besloten werd om maandagochtend vroeg een spoedberaad te organiseren, waarbij naast deskundigen

van de GGD zelf en het CIB ook een deskundige vanuit het streeklaboratorium Haarlem (referentie laboratorium voor legionella) aan zou schuiven en een communicatieadviseur. Dit crisisberaad zou de dagen daarop volgend elke dag bijeen komen.

De zoektocht naar de bron was in volle gang. Drie jaar geleden had de GGD een inventarisatie gemaakt van natte koeltorens in Amsterdam; naast deze (al wat oude) informatie werd gebruik gemaakt van Google Earth om installaties op gebouwen in beeld te krijgen. Er werd gebeld naar contactpersonen van gebouwen waar zich mogelijk een werkende natte koeltoren zou bevinden in het gebied waar de meeste patiënten woonden. Om het mogelijk besmette gebied in beeld te krijgen werd naast de woon- en werkplaats van de patiënten, ook gekeken naar de windrichting van de afgelopen periode (uitgaande van een incubatietijd van maximaal 20 dagen).

Monsters van verdachte bronnen werden naar het laboratorium Haarlem gestuurd. Een fontein werd op zaterdag al uit voorzorg gesloten.

Maandagochtend werd zowel de burgemeester als de wethouder Zorg op de hoogte gebracht. Het advies aan hen luidde dat tot dusver verdere opschaling in multidisciplinair verband niet nodig was: de GGD had voldoende expertise en menskracht voorhanden om te doen wat nodig was. Bovendien verkreeg de GGD alle medewerking van de beheerders en was er tot dusver geen grote ongerustheid ontstaan onder het publiek. Op landelijk niveau zorgde het CIB ervoor dat de minister van Volksgezondheid op de hoogte was. De informatie naar de pers werd verzorgd door de GGD Amsterdam en vooraf afgestemd met het CIB en het Stadhuis van Amsterdam.

Die maandag ontving de media een eerste persbericht, met als gevolg een veelheid aan TV- en radio-interviews. De arts infectieziektebestrijding was de woordvoerder. Diezelfde dag kwamen ook twee meldingen binnen van buiten Amsterdam. In de namiddag werd een verdachte koeltoren op het bouwterrein vlakbij de tijdelijke behuizing van het Stedelijk Museum (vlakbij station CS) aangetroffen; deze zag er slecht onderhouden uit en lag bovendien centraal ten opzichte van de gemelde patiënten. Contact werd gezocht met de beheerder van het gebouw, die op ons verzoek uit voorzorg dinsdagochtend de koeltoren uitzette. De twee meldingen van buiten Amsterdam bleken bouwvakkers die werkzaam waren op het betreffende bouwterrein.

Bij de patiënten (of via hun contactpersonen) werd geverifieerd of zij de laatste tijd in de buurt van die koeltoren waren geweest. Het bouwbedrijf lichtte haar werknemers in met behulp van informatie van de GGD. De GGD kreeg inmiddels veel telefoontjes van verontruste mensen. Tevens zat de pers er bovenop.

Via de arbodienst van het bouwbedrijf werd woensdag actief gezocht naar mogelijke legionella besmetting onder de werknemers. Zo kwamen wij op het spoor van een werknemer van het bouwbedrijf die aan een longontsteking overleden was. Onderzoek van bewaard longweefsel toonde een legionella besmetting aan. Op donderdag gaf het Streeklaboratorium de definitieve uitslag: het type legionella-bacterie dat gevonden was op de koeltoren bleek van hetzelfde type te zijn als die van de patiënten.

Wat kunnen we – concluderend – van deze outbreak leren?

- Er werken bij de GGD Amsterdam veel verpleegkundigen infectieziekten, waar bovendien ook de afdeling Hygiëne en Preventie onderdeel van uitmaakt. Hierdoor was het mogelijk was om meteen intern “op te schalen”, zodat het bron- en contact onderzoek snel en effectief aangepakt kon worden. Het lijkt verstandig om t.b.v. die GGD’en die dit niet hebben, onderling afspraken te maken met andere GGD’en in de regio om een effectieve opschaling te kunnen realiseren.
- De samenwerking met het CIB is goed verlopen; vanaf het begin zijn heldere afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheden, waarbij het CIB nadrukkelijk de ondersteunende, deskundige functie op de achtergrond vervulde.
- Aan het begin is de afweging gemaakt of hier een multidisciplinaire aanpak noodzakelijk was. Aangezien er geen sprake was van een openbare orde probleem en er zich ook geen logistieke of personele problemen voordeden, is de aanpak monodisciplinair gebleven (binnen de “witte” kolom). Het voordeel daarvan was dat de aanpak “klein” kon blijven.
- Van zowel de wethouder als de burgemeester heeft de GGD het vertrouwen gekregen om het zelf te doen. Zo kon de woordvoering verzorgd worden door de inhoudsdeskundige, wat naar de mening van de GGD, ertoe heeft bijgedragen dat er geen grote onrust is ontstaan onder de bevolking.
- Gebleken is dat de toezichthoudende functie op koeltorens niet optimaal belegd is in Nederland. Het ministerie van VROM heeft de opdracht gekregen dit goed te organiseren.

De Inspectie voor de gezondheidszorg heeft een onderzoek ingesteld naar de wijze van optreden en concludeerde dat de GGD adequaat heeft gehandeld.

*Mw. drs. Marjolein Verstappen,
algemeen directeur GG@GD Amsterdam*

*Met dank aan dr. J.A.R van den Hoek, hoofd afdeling
Algemene Infectieziekten GGD Amsterdam*

Legionellazorg schiet ernstig tekort bij risicocategorie

Controleurs van drinkwaterbedrijven hebben in 2005 1553 drinkwaterinstallaties gecontroleerd die zijn aangemerkt als hoog risico op legionellabesmetting, zoals in ziekenhuizen, hotels en campings. Volgens de rapportage van het RIVM die op 21 mei verscheen, voldeed maar liefst 90 procent van alle installaties niet aan de legionellaregels. In veel gevallen ontbreekt een risicoanalyse en/of schieten de beheersplannen tekort. Veel eigenaren weten wel dat ze over een risicoanalyse en deugdelijke beheersplannen moeten beschikken. Bij een tweede controle was het percentage ondeugdelijke installaties of het beheer drastisch gedaald tot 5 procent.

Controle waterkwaliteit achter de hoofdkraan

De specifieke controle op legionellaregels maakt onderdeel uit van een jaarlijkse inspectieplicht van alle drinkwaterbedrijven om de deugdelijkheid te controleren bij 50.000 installaties die op het drinkwaternet zijn aangesloten. Het gaat om controles achter de hoofdkraan waar de

drinkwaterbedrijven geen zorgplicht dragen voor de waterkwaliteit. De zorgplicht daarvoor ligt bij de eigenaar van de installatie.

Teleurstellende situatie bij nieuwbouw

Ook zijn de installaties in de nieuwbouw gecontroleerd. Omdat in 2004 veel gebreken naar voren kwamen, zijn in 2005 twee keer zoveel bouwprojecten gecheckt. In 7 procent van de gevallen voldeden de nieuwbouwinstallaties niet aan de zorgplicht. Minister Jacqueline Cramer van VROM heeft de Tweede Kamer laten weten teleurgesteld te zijn over het feit dat installateurs in nieuwbouw de nieuwste richtlijnen niet goed volgen. Zij treedt in overleg om vermijdbare fouten bij nieuwbouw te kunnen voorkomen. Ze denkt daarbij vooral aan een verhoging van de controlefrequentie.

Het rapport 'De controle van collectieve leidingwaterinstallaties in 2005' is te downloaden www.rivm.nl

Samenwerking leveringszekerheid elektriciteit Centraal West-Europa

Op 6 juni is tijdens een bijeenkomst van het Pentalaterale Energieforum in Luxemburg een gemeenschappelijke intentieverklaring ondertekend over koppeling van de elektriciteitsmarkten en leveringszekerheid in de regio Centraal West Europa door ministers en vertegenwoordigers van regelgevende instanties, TSO's, elektriciteitsbeurzen en marktpartijen in de regio Centraal West Europa (België, Duitsland, Frankrijk, Luxemburg en Nederland).

Directeur Mel Kroon (TenneT): "Deze intentieverklaring is een belangrijke stap op weg naar een efficiënt functionerende en grensoverschrijdende elektriciteitsmarkt in de regio en vormt de basis voor verdere Europese integratie. TenneT is in dit kader al volop bezig met internationale projecten als NorNed, BritNed en het uitbreiden van de interconnectie

met Duitsland. Daarnaast heeft TenneT samen met APX een marktkoppeling met België en Frankrijk gerealiseerd. Ook met Duitsland zijn vérgaande plannen voor marktkoppeling."

Oprichting inter-TSO organisatie

Belangrijke onderdelen van de intentieverklaring zijn onder meer de ontwikkeling van een op vermogensstromen gebaseerd regionaal marktkoppelingssysteem in de periode tot 2009 en een aantal maatregelen ter verbetering van de leveringszekerheid. De betrokken TSO's hebben de intentie uitgesproken hiervoor een gemeenschappelijke organisatie op te willen richten. De focus van deze nieuwe organisatie zal dan liggen op het faciliteren van de elektriciteitsmarkt en versterken van marktkoppeling tussen betrokken landen.

(Bron: TenneT)

Crisis.nl en 0800-1351 ingezet bij E-coli bacterie in drinkwater

De telefoon staat dinsdag 15 mei roodgloeiend bij PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland. Die dag wordt namelijk bekend gemaakt dat de E-coli bacterie is aangetroffen in het drinkwater van het distributiestation in Hoofddorp en dat deze bacterie maag- en darmklachten kan veroorzaken. PWN adviseert water uit de kraan dat voor consumptie wordt gebruikt uit voorzorg minimaal twee minuten te koken. Dit advies geldt niet alleen voor inwoners van Hoofddorp, maar ook voor inwoners van de gemeenten Aalsmeer, Bennebroek, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmermeer, Haarlemmerliede, Spaarnwoude, Uithoorn, Zandvoort en het landelijk gebied rondom Amstelveen (ongeveer 170.000 huishoudens). Als het telefoonnummer van de klantenservice van PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland overbelast dreigt te raken en de website het grote aantal bezoekers niet meer aan kan, besluiten de Crisis Coördinatie Centra Zuid-Kennemerland en Amstelland www.crisis.nl en het publieksinformatienummer 0800-1351 in te zetten.

Bijna 5000 keer gebeld naar 0800-1351

Op dinsdagavond wordt 0800-1351 ingezet. De meeste vragen die bij het publieksinformatienummer binnenkomen gaan over om welk gebied het precies gaat en het

kookadvies. Bellers willen weten of dieren wel gewoon kraanwater mogen drinken en of ze ook een waterkoker kunnen gebruiken, omdat het water dan niet twee minuten doorgekookt wordt. Ook komen er veel telefoontjes binnen over koffieautomaten en andere apparaten die aangesloten zijn op kraanwater. Bellers vragen zich af of ze deze apparaten veilig kunnen gebruiken of dat het beter is ze uit te zetten of eerst door te spoelen. Tot en met donderdagavond 17 mei komen er bijna 5000 telefoontjes binnen. Daarna neemt PWN de telefonische publieksvoorlichting weer zelf op zich.

Crisis.nl vooral woensdag 16 mei druk bezocht

Crisis.nl gaat dinsdagavond de lucht in en wordt vooral op woensdag 16 mei druk bezocht. De site krijgt dan maar liefst 545 duizend pageviews te verwerken, samen goed voor ruim 2,4 miljoen hits. Het advies van PWN om het water uit de kraan voor consumptie twee minuten te koken, is maandag 21 mei opgeheven. Crisis.nl wordt op woensdag 23 mei weer uit de lucht gehaald.

Eva Cameron,

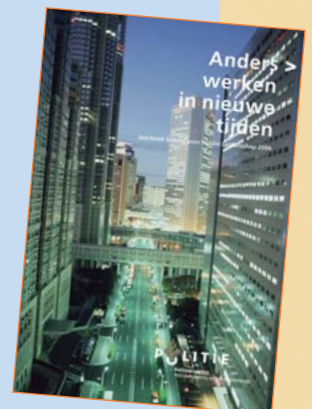
projectredacteur Expertisecentrum Risico- en Crisiscommunicatie, ministerie van BZK

Jaarboek School voor Politieleiderschap gepresenteerd

Op 7 mei werd het vijfde jaarboek gepresenteerd van School voor Politie Leiderschap (SPL) van de Politieacademie, met als titel Anders werken in nieuwe tijden. Onderwerp van het jaarboek is 'Ontwikkeling', passend bij het thema van de Raad van Hoofdcommissarissen 'Politie in Ontwikkeling'. Nieuwe tijden maken anders werken noodzakelijk. De SPL heeft voor en mét politieleiders allerlei activiteiten georganiseerd om hierin meer inzicht te krijgen. De opgedane ervaringen, kennis en inzichten zijn in het jaarboek beschreven. Vooraanstaande politieleiders, wetenschappers en politici doen prikkelende uitspraken. De highlights uit de opgedane ervaringen zijn ook in het Engels opgenomen. In het boek is ook een aansprekende fotoserie weergegeven die te zamen de ontwikkeling van de Nederlandse politie schetst vanaf het begin van de twintigste eeuw tot heden. In het boek komen onder meer aan de orde de bijdrage die de Nederlandse politie wil leveren aan veiligheid, de

signalerende en adviserende taak, ondergeschiktheid met gezag, leren van crises, gebiedsgebonden werken, nodale oriëntatie, programmasturing en Europese politiesamenwerking. Tijdens de presentatie werd het eerste exemplaar aangeboden aan de voorzitter van de PiO-stuurgroep en Hoofdcommissaris van de Regiopolitie Amsterdam-Amstelland, Bernard Welten. Prof. dr. Wim Veen verzorgde tot slot een interessante presentatie over virtuele communities, waarbij hij de aanwezigen liet ervaren hoe jongeren omgaan met informatieverwerking.

Meer informatie over het jaarboek via www.spl.politieacademie.nl.

Onderzoek civiel-militaire samenwerking

Inspectie OOV – Audit Dienst Defensie

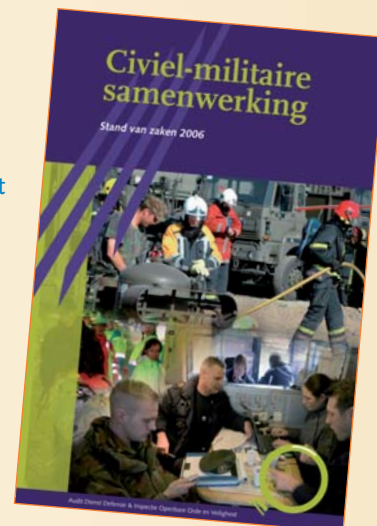
De wijze waarop en het tempo waarin de veiligheidsregio's invulling geven aan de civiel-militaire samenwerking loopt nogal uiteen. Een adequate positionering van Defensie binnen de veiligheidsregio's moet voor een groot deel nog worden gerealiseerd. Het borgen en het gezamenlijk oefenen in de veiligheidsregio's vindt slechts op beperkte schaal plaats. Dit beeld komt naar voren uit een gezamenlijk onderzoek van de Inspectie OOV en de Audit Dienst Defensie (ADD).

In maart 2005 ondertekenden de ministers van BZK, Defensie en Justitie het convenant Civiel-Militaire Bestuurs Afspraken (CMBA). Doel van deze afspraken is de civiel-militaire samenwerking te verbeteren en een meer structureel karakter te geven. Inmiddels hebben de CMBA een vervolg gekregen in het project ICMS (Intensivering Civiel-Militaire Samenwerking).

Tot op heden was er geen landelijk overzicht van de decentrale stand van zaken op het terrein van de civiel-militaire samenwerking. Om een goed beeld te krijgen was het noodzakelijk de samenwerking zowel vanuit de civiele als de militaire zijde te bezien. Daarom hebben de

Inspectie OOV en de ADD het onderzoek samen uitgevoerd. Het onderzoek had het karakter van een nulmeting.

Bij alle veiligheidsregio's en bij de Regionaal Militair Commando's (RMC's) zijn interviews afgenomen en is gevraagd naar relevante documentatie. Daarnaast zijn aanvullende gesprekken gevoerd met medewerkers van een aantal betrokken civiele en militaire organisaties. Hieronder volgen de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van het onderzoek.

Wederzijdse bekendheid	
Conclusies	Aanbevelingen
Weliswaar zijn in bijna alle veiligheidsregio's contacten gelegd en kennen de contactpersonen elkaar, maar nog niet alle regio's beschikken over een eigen Officier Veiligheidsregio (OVR). De civiel-militaire afspraken zijn in zijn algemeenheid bekend. Zowel bij de veiligheidsregio's als bij de RMC's bestaat behoefte aan een overzicht van wat met de inzet van Defensie kan worden bereikt.	Stel voor iedere veiligheidsregio zo snel mogelijk een OVR aan. Zorg voor een eenduidig aanspreekpunt en stem af binnen de eigen (interne) organisatie. Stel een producten-/dienstencatalogus op met de mogelijke Defensiebijdragen, bij voorkeur in termen van effecten. Beleg de verantwoordelijkheid voor het beheer op een centraal punt.
Voorbereiding in de veiligheidsregio	
Conclusies	Aanbevelingen
Veelal zijn alleen over de meest primaire elementen afspraken gemaakt. Over het algemeen is duidelijk wie bevoegd is tot het aanvragen van militaire bijstand, zij het dat onduidelijk is welke informatie in de aanvraag moet worden opgenomen. Niet altijd is helder wie in het aanvraagproces verantwoordelijk is voor de vertaalslag van het operationele probleem naar aan te vragen of in te zetten Defensiemiddelen.	Bepaal welke bestuursafspraken met Defensie verder moeten worden geoperationaliseerd. Doe dit zoveel mogelijk in onderlinge afstemming. Laat onder de regie van het LOCC een format opstellen op basis van de informatiebehoefte in het aanvraagproces. Beleg de operationele coördinatie tussen vraag en aanbod van militaire bijstand op een centrale plaats. Betrek hierbij de rol die het LOCC heeft toebedeeld gekregen in het kader van steun en bijstand.

Vorbereitung binnen Defensie	
Conclusies	Aanbevelingen
<p>Er zijn weliswaar maatregelen getroffen om aan de gegarandeerde verplichtingen te kunnen voldoen, maar er is weinig (centraal) inzicht in de beschikbaarheid. De afhandeling van de formele bijstandsaanvraag tot aan de overdracht van de Defensiemiddelen aan het civiele gezag is geborgd in processen. Dit geldt niet voor de beschikbaarheid van sleutelfunctionarissen en het proces waarbij eenheden proactief worden voorbereid op een (naderende) inzet.</p>	<p>Laat de actuele beschikbaarheid van de middelen in een producten-/dienstencatalogus op een centraal punt bijhouden.</p> <p>Leg de procesgang betreffende de proactieve voorbereiding vast en zet piketdiensten op voor betrokken sleutelfunctionarissen.</p>
Inzet van Defensie in een multidisciplinaire context	
Conclusies	Aanbevelingen
<p>De plaats van Defensie in de operationele hoofdstructuur wordt grotendeels ad hoc ingevuld. Hierover zijn nog weinig afspraken gemaakt.</p> <p>Er is geen sprake van interoperabiliteit tussen de civiele en militaire verbindingsmiddelen. Evenmin zijn er afspraken gemaakt over het gebruik van communicatiemiddelen.</p> <p>Ondanks het feit dat de juridische kaders rondom de inzet van militairen centraal zijn uitgewerkt, bestaat hierover op het niveau van de veiligheidsregio's en de RMC's veel onduidelijkheid.</p>	<p>Werk de plaats en de rol uit van de verschillende Defensievertegenwoordigers in de operationele hoofdstructuur en communiceer hierover met de veiligheidsregio's en de RMC's. Borg deze plaats in de veiligheidsregio, zoals in crisisbeheersingsplannen en alarmeringsprocedures van de meldkamer. Investeer in maatregelen en maak afspraken ter vermindering van de risico's v.w.b. de alarmering van Defensievertegenwoordigers, de verbindingen tussen militaire liaison en operatiekamer RMC en de verbindingen 'in het veld' (o.a. C2000). Communiceer over de juridische aspecten naar de veiligheidsregio's en de RMC's en neem de aanvraag voor de 'machtiging meevoeren bijzondere wapens' hierin mee.</p>
Opleiden, oefenen en evalueren	
Conclusies	Aanbevelingen
<p>De structurele beoefening van de civiel-militaire samenwerking bevindt zich nog in een opstartfase. Een aantal regio's heeft Defensie een plaats gegeven in het eigen oefen en opleidingsbeleid.</p> <p>Evaluaties van zowel de veiligheidsregio's als de RMC's steunen nog volledig op het reguliere evaluatieproces binnen de eigen organisaties.</p>	<p>Stimuleer het samen oefenen met Defensie. Betrek Defensievertegenwoordigers bij het opstellen van de oefenprogrammering en formuleer jaarlijks de oefenbehoefte met Defensie.</p> <p>Geef het beoefenen van de nationale taak een structurele plaats in de oefenprogrammering van de eenheden op basis van de geformuleerde vraag uit de regio's. Evalueer zowel de oefeningen als de inzet gezamenlijk.</p>

drs. A.W. (Anton) Dorst, Inspectie OOV

drs. M.M.A. (Maarten) Hoornweg, Audit Dienst Defensie

Beleidsreactie BZK en Defensie

Als beleidsreactie op het onderzoek van de IOOV en de ADD zijn de ministers van BZK en van Defensie van oordeel dat civiel-militaire samenwerking een belangrijke schakel is in het verder vergroten van de nationale veiligheid en de crisisbeheersing in Nederland. Binnen het dossier zijn in de afgelopen periode aanzienlijke stappen voorwaarts gemaakt. De implementatie van de maatregelen, zoals vermeld in de brief aan de Tweede Kamer van 24 mei 2006 verloopt naar het oordeel van beide ministers voorspoedig, al is de plaats van Defensie als structurele partner nog niet overal gerealiseerd.

De ministers van BZK en van Defensie onderschrijven de bevindingen en conclusies van de Inspectie OOV en de ADD op hoofdlijnen en verwachten dat de uitvoering van de aanbevelingen zal bijdragen aan de verbetering van de kwaliteit van de civiel-militaire samenwerking.

Marcel van Eck,
programmamanager Civiel-Militaire Samenwerking, directie
Crisisbeheersing, ministerie van BZK

De vierde internationale conferentie over Information Systems for Crisis Response And Management (ISCRAM) werd van 13 tot en met 16 mei 2007 in Delft georganiseerd door het Delft Consortium on Intelligent Systems (DECIS) in samenwerking met de Universiteit van Tilburg (UvT). Het evenement bracht dit jaar 200 mensen uit meer dan 25 landen bijeen om van gedachten te wisselen over de vraag hoe de informatievoorziening bij rampenbestrijding verbeterd kan worden.

Naast de presentatie van wetenschappelijke publicaties zijn diverse werkgroepen gehouden en is speciale aandacht besteed aan het stimuleren van innovatief vervolgonderzoek. Mede dankzij de fraaie entourage die Delft biedt, is de onderlinge band van onderzoekers, praktijkbeoefenaren en beleidsmakers verder versterkt en bruist het van de initiatieven voor samenwerking. Inmiddels is het aantal leden dat zich via de community website heeft geregistreerd de 1000 ruim gepasseerd.

Terugblik op

Workshops

Voorafgaand aan de hoofdconferentie hebben zondag ruim 50 mensen deelgenomen aan een drietal levendige workshops op het DECIS Lab. Timothy Coombs van de Eastern Illinois University zette uiteen hoe men te werk kan gaan bij de ontwikkeling van een "Crisis Sensing Mechanism" terwijl Tim Grant van de Nederlandse Defensie Academie inzicht verschafte in operationele procesmodellen voor intelligente crisisbeheersing. Voorts werd onder leiding van Julie Dugdale het lopend onderzoek van enkele tientallen PHD studenten gepresenteerd en besproken, met het doel internationale samenwerking tot stand te brengen en support aan te bieden van door de wol geverfde onderzoekers.

Special sessions

Maandag, dinsdag en woensdag werd de bezoekers van de hoofdconferentie een zeer gevarieerd programma aangeboden. In drie parallelle tracks werden 20 thematische sessies gehouden waarin ruim 80 bijdragen werden gepresenteerd. Ook dit jaar stonden geavanceerde informatiesystemen centraal. Gepresenteerd werd hoe onder onvoorziene omstandigheden geïmproviseerd kan worden met behulp van intelligente en flexibele systemen. Parallel hieraan werd de interactie van de mens met dergelijke systemen in meerdere sessies belicht. Bijzondere aandacht ging dit jaar uit naar visualisatie en de rol van emoties tijdens crisismanagement.

Op organisatorisch niveau werd onder meer ingegaan op het betrekken van burgers bij crisisbeheersing. Ook de vraag hoe de betrouwbaarheid van organisaties onder extreme omstandigheden gewaarborgd kan worden,

kwam aan de orde. In het verlengde hiervan zijn sessies gehouden over "virtual teams", training, scenario-ontwikkeling en "serious gaming".

Vanuit een beleidsmatig oogpunt is gesproken over risico modellering en het voorkomen van rampen. Betere preventie werd gekoppeld aan gebruik van geografische informatiesystemen en integratie met ruimtelijke ordening. Ook is een workshop gehouden over de International Strategy for Disaster Risk Reduction (ISDR), een speciaal programma van de Verenigde Naties.

Bijzondere aandacht kreeg dit jaar de informatievoorziening in het kader van Humanitaire Operaties en de positie van ontwikkelingslanden. Het Sahana team uit Sri Lanka heeft een belangwekkende uitleg gegeven over hun Free and Open Source software (FOSS).

Keynotes

De eerste dag van de conferentie werd ingeleid door Erik Hollnagel, professor in Industrial Safety aan de Ecole des Mines in Parijs, die zijn visie heeft gegeven op "When time is too short and odds are long". Wat moeten we doen wanneer we onder extreme omstandigheden gebrek aan tijd en informatie hebben om gedegen beslissingen te nemen? Hoe kunnen we omgaan met het dilemma tussen doordachte besluitvorming en tijdig effectief handelen? Zijn boodschap is dat we beter begrip moeten krijgen van de dynamiek van verschillende typen crisis situaties en onze afwegingen daarop moeten afstemmen. De dinsdag werd geopend door Eric Rasmussen, professor of Medicine bij het Naval Medical Center in Seattle, Washington. Vanuit zijn rol als Commander in de marine van de Verenigde Staten is hij op heel veel plaatsten in de wereld ingezet in rampgebieden. Recent was hij beslast

met het opzetten van een systeem voor medische zorg in Afghanistan met een breed internationaal consortium van organisaties. In dergelijke operaties wordt de samenwerking ernstig gehinderd door gebrekkige beschikbaarheid en afstemming van communicatie en informatiesystemen op elkaar. Om beter voorbereid te zijn op dergelijke situaties heeft Rasmussen met geestverwanten grootschalige oefeningen opgezet onder de naam “Strong Angel”, waarin improvisatie onder chaotische, technische en organisatorische omstandigheden centraal staat. Vanuit ISCRAM worden initiatieven verwacht om vergelijkbare werkelijke en virtuele oefeningen te ontwikkelen.

Dr. Salvano Briceno leidt het United Nations programma International Strategy for Disaster Risk Reduction. Op woensdagochtend presenteerde hij zijn programma dat zich richt op het voorkomen van rampen. Veel aandacht gaat uit naar het verruimen van het inzicht in deze materie bij publieke autoriteiten, bedrijven en instellingen. In zijn presentatie illustreerde hij hoe verweven de wereld geworden is. Locale gebeurtenissen kunnen een sociale en economische impact hebben op een wereldwijde schaal. Zodoende heeft de internationale gemeenschap er belang bij veel meer aandacht te besteden aan maatregelen voor risicovermindering. Ook de ISCRAM community is opgeroepen vanuit het onderzoek een bijdrage aan te leveren aan de mentaliteitsverandering die hiervoor nodig is.

Community

Het belang van de ISCRAM community wordt steeds breder onderkend. Dit jaar werd de conferentie mogelijk gemaakt met sponsorbijdragen van vts Politie Nederland, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (Directie Veiligheid), Thales Nederland, de Universiteit van Tilburg, DECIS Lab, TNO en de TU Delft.

Ook de sociale interactie tussen de conferentiegangers had de aandacht. Op de eerste avond bood de burgemeester van Delft, mr. drs. Bas Verkerk, de conferentiegangers een

receptie aan in het Oude Stadhuis. In zijn speech gaf hij kijkje in de keuken van een bestuurder en de behoefte aan goede tools en technieken voor communicatie en besluitvorming. Op dinsdagavond boden het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Thales Nederland en TNO het conferentie diner aan op een boottocht door de Rotterdamse haven. De goede sfeer die hierdoor is geschapen en de hoge waardering voor de inhoud en organisatie van de conferentie leidden op woensdagavond tot een druk bezochte “afterparty” die aangeboden werd door het DECIS lab. Tot laat in de avond zijn er nog plannen gemaakt voor het volgend jaar.

Vooruitzichten

ISCRAM 2007 heeft een trend gezet met de gezamenlijke presentatie van academisch werk en presentaties van professionals. Meerdere locale en internationale events komen hierdoor tot stand. Van 20-27 juni vindt de tweede ISCRAM summerschool plaats in Tilburg; op 26 en 27 augustus zal Harbin Engineering University de tweede ISCRAM-China Workshop organiseren; het Sahana team uit Sri Lanka zal in het najaar een ISCRAM workshop organiseren voor Zuidoost-Azië.

De ISCRAM 2008 hoofdconferentie zal volgend jaar mei in Washing D.C. plaatsvinden. De organisatie is in handen van het Institute for Crisis, Disaster, and Risk Management van de George Washington University, onder leiding van prof. Jack Harrald. Veel belangstelling wordt verwacht van beleidsmakers en het Ministry of Homeland Security.

Nader informatie over alle events is te vinden op www.iscram.org. De volledige proceedings van alle conferenties zijn hier ook te verkrijgen.

Dr. C.H.M. (Kees) Nieuwenhuis,
Managing director DECIS Lab

Vier vragen aan:

Jan Franssen,
voorzitter Taskforce Management
Overstromingen (TMO)

Waarom is een extra inspanning als een Taskforce nodig buiten de normale kanalen?

“Uit onderzoek en evaluaties van oefeningen blijkt dat het in Nederland schort aan goede voorbereidingen op overstromingen. Ook uit de praktijk zie je het, zoals in Gelderland, in 1995. Verantwoordelijkheden en regie in crisissituaties zijn lang niet altijd duidelijk. Zeker op het niveau van de veiligheidsregio's. In de beschikbare plannen worden mogelijke overstromingen vaak niet eens als risico genoemd. Bovendien zijn er twee verschillende bestuurlijke kolommen, die niet gewend zijn met elkaar samen te werken. Dan doel ik op bestuurders en de waterbeheerders. Zij moeten elkaars taal gaan verstaan en mét elkaar kunnen werken en in geval van overstromingen weten wat zij aan elkaar hebben.”

Waarom een bestuurlijke taskforce en geen Taskforce van experts?

“In onze Taskforce zijn vier bestuursoorten vertegenwoordigd. Een Commissaris van de Koningin (ikzelf), een dijkgraaf (Gerard Doornbos), een burgemeester (Albertine van Vliet-Kuiper) en een gedeputeerde Water (Harry Keereweer). De verantwoordelijkheid voor rampenbestrijding ligt ook bij bestuurders. Zij kunnen en moeten daar ook op afgerekend kunnen worden. Juist bij hen staan overstromingen nog onvoldoende op het netvlies. En het regievraagstuk heeft bij uitstek een bestuurlijk karakter. Professionals, zoals politie, brandweer, ambulancediensten en in extreme gevallen onze krijgsmacht, richten zich op de uitvoering. Nederlandse bestuurders en professionals moeten, op alle niveaus dus, nationaal, regionaal en lokaal eind 2008 beter dan nu zijn voorbereid op gevolgen van overstromingen. Op de gevolgen van overstromingen én hoe daarop te reageren. Het gaat ons er vooral om de kwaliteit van de uitvoering op te voeren. Bovendien verwachten we dat dit een gunstige uitstraling zal hebben op de paraatheid van burgers en bedrijven.”

Wat betekent de TMO voor het land?

(werkwijze, tijd, draagvlak, zelfverbetervermogen)

“Een goede visie ontwikkelen en mét bestuurders en professionals resultaten boeken. Ik zie ons vooral als een doelclub. Wij gaan géén groot apparaat opbouwen, dikke rapporten schrijven en wielen opnieuw uitvinden. Bestuurders, bedrijven en bevolking moet zich beter bewust worden van de mogelijke, grote risico's. Wij moeten alle beschikbare kennis en kunde in Nederland beter toesnijden op het praktisch opstellen, oefenen en uitvoeren van plannen. Zo zijn wij nu bezig om de vele experts in Nederland bij elkaar te brengen. Wij vragen hen hun expertise in te zetten op onze thema's door met elkaar in debat te gaan. Het enthousiasme om die kennis te delen is groot, dat blijkt uit de honderden specialisten, die zich op onze website (www.platformoverstromingen.nl) aanmelden. Hun kennis willen wij 'vasthouden' in een databank, zodat die ná onze opdracht beschikbaar blijft. Natuurlijk moeten alle bestuurders de beschikbare plannen eens kritisch tegen het licht durven houden en als er geen plannen zijn, die zo snel mogelijk gaan maken. De Taskforce wil hen daarbij helpen, maar niet die plannen voor hen gaan maken. Want de bestuurders op alle niveaus blijven en zijn zélf verantwoordelijk.”

Welke inspiratie geeft water/overstromingen uzelf?

“Water is leven, water is genieten. Water is ook meestal onze vriend. Maar water kan ook een levensgevaarlijke vijand zijn. Kijk naar onze eigen watersnoodramp, Katrina en de tsunami van enkele jaren terug. Ook een beperkte dijkdoorbraak zoals in Wilnis enkele jaren terug, gaf al een geweldige overlast. Ik wil niemand bang maken, dat is niet nodig. Mijn inspiratie is eigenlijk hetzelfde als in mijn 'gewone' werk, jezelf steeds proberen te verbeteren, dat is ook je plicht als bestuurder in de publieke sector. Wij moeten alerter zijn dan nu. Een overstroming wacht niet tot bestuurders hun plannen af hebben.”

Colofon

Aan dit nummer werkten mee:
Michel Brouwer, Eva Cameron, Anton Dorst,
Marcel van Eck, Eelco H. Dykstra, Jan Franssen,
Jan Goeijenbier, Nico de Gouw, Alexander Haccou,
Sadik Harchaoui, Frank Havik, Marjan Heijman,
Edgar Heukensfeldt Slaghek, Maarten Hoornweg,
Peggy Jansen, Aart Jochem, Pia Kronberger,
Pieter C. Lagas, Douwe Leguit, Jaap Lodder,
Kees Nieuwenhuis, Nico Pieterse, Leo Pols,
Uri Rosenthal, Joost Tennekes, Marjolein Verstappen
Fotografie: ANP, Pieter C. Lagas, Jaap Lodder,
Kees Nieuwenhuis, TMO
Illustraties: SBR, Govcert, RPB, SPL, TMO
Vormgeving: Grafisch Bureau van Erkelens, Den Haag
Druk: OBT bv, Den Haag

De Nieuwsbrief Crisisbeheersing is een uitgave van de directie Crisisbeheersing van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De nieuwsbrief informeert, signaleert en biedt een platform aan alle betrokkenen bij de beleidsontwikkeling, innovatie, uitvoering en evaluatie van crisisbeheersing.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van de artikelen berust bij de auteurs.

Redactiecommissie: Henk Geveke, Frank Havik, Geert Wismans (samenstelling en eindredactie).

Bijdragen of suggesties voor kopij kunnen worden gemaild aan crisisbeheersing@minbzk.nl.

Nadere informatie bij: Maddy Ockhorst (redactiemedewerker, 070-426 70 11) of Nalini Bihari (redactiesecretariaat, 070-426 73 54).

De nieuwsbrief is te downloaden via www.minbzk.nl/veiligheid.

© Auteursrecht voorbehouden.